

Bakalářská práce

Využití sociálních sítí a moderních technologií jako platformy pro volnočasovou pedagogiku

Studijní program:

B7505 Vychovatelství

Studijní obor:

Pedagogika volného času

Autor práce:

Petra Macourková

Vedoucí práce:

PhDr. Michaela Houdková, Ph.D.

KNL, a.s. odd. psychiatrie

Liberec 2023

Zadání bakalářské práce

Využití sociálních sítí a moderních technologií jako platformy pro volnočasovou pedagogiku

<i>Jméno a příjmení:</i>	Petra Macourková
<i>Osobní číslo:</i>	P20000430
<i>Studijní program:</i>	B7505 Vychovatelství
<i>Studijní obor:</i>	Pedagogika volného času
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra pedagogiky a psychologie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cíl práce: zjistit, jaké jsou benefity nebo nedostatky využití online prostoru v rámci volnočasové pedagogiky. Zjištění, zda studenti mohou i příznivě využívat internet a on-line prostor jako platformu pro volno časové vzdělávání.

Metody zpracování práce: sestavení volnočasového online programu, dotazníkové šetření, interpretace dat.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

Jazyk práce:

tištěná/elektronická

Čeština

Seznam odborné literatury:

DOČEKAL, Daniel a Lenka ECKERTOVIÁ, Bezpečnost dětí na Internetu: Rádce zodpovědného rodiče. Praha: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-2513-804-5.

HULANOVÁ, Lenka. Internetová kriminalita páchaná na dětech. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9. 6.

SPRITZER, Manfred. Digitální demence. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7

KOPECKÝ, Kamil. Stalking a Kyberstalking – nebezpečné pronásledování. Olomouc, 2010. ISBN 978-80-254-7737-3.

KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. Děti a online rizika, Praha: Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.

FIŠAR, Zdeněk. Psychosociální vývoj. [online]. Dostupné z: <https://el.lf1.cuni.cz/psv>.

ŠKYŘÍK, Petr. Internet: definice, možnosti, vize. Brno: Tribun EU, 2009. ISBN 978-80-7399-784-7

.

Vedoucí práce:

PhDr. Michaela Houdková, Ph.D.

KNL, a.s. odd. psychiatrie

Datum zadání práce:

17. června 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 26. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

prof. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 17. června 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat za odborné vedení práce a pomoc při vymezení tématu své vedoucí bakalářské práce paní PhDr. Michaelae Houdkové, Ph.D.

S úctou

Petra Macourková

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na téma pozitivního využití sociálních sítí a online platform pro volnočasovou pedagogiku a v praxi, u žáků středního školního věku, ověřuje, zdali je možné realizovat volnočasové aktivity tímto způsobem. V práci jsou vysvětleny základní pojmy volnočasové pedagogiky a popsány moderních online nástroje, sociálních sítě a jejich možnosti využití.

Klíčová slova: Moderní technologie; Sociální sítě; Volnočasová pedagogika.

Annotation

The bachelor thesis focuses on the positive use of social networks and online platforms for leisure pedagogy and verifies in practice, with secondary school-aged students, whether it is possible to implement leisure activities in this way. The paper explains the basic concepts of leisure pedagogy and describes modern online tools, social networks and their possible uses.

Key Words: Leisure pedagogy; Modern technologies; Social networks.

Obsah

Úvod.....	3
TEORETICKÁ ČÁST	4
1 Pedagogika volného času	4
1.1 Volný čas	5
1.2 Výchova.....	5
1.3 Funkce pedagogiky volného času	6
1.4 Cíle volnočasové pedagogiky	7
1.5 Prostředky volnočasové pedagogiky.....	8
1.6 Subjekty podílející se na výchově volného času.....	9
1.6.1 Role školy v pedagogice volného času	10
1.6.2 Školská výchovná zařízení	10
2 Sociální síť.....	12
2.1 Členění sociálních sítí	14
2.2 Vybrané sociální síť.....	14
2.2.1 Facebook.....	15
2.2.2 Youtube.....	15
2.2.3 Twitter.....	16
2.2.4 MS Teams	16
3 Školní věk.....	17
3.1 Vymezení období	18
3.2 Specifika období a vývojové potřeby	19
3.2.1 Vývoj motoriky.....	19
3.2.2 Vývoj smyslového vnímání a řeči	19
3.2.3 Kognitivní vývoj.....	19
3.2.4 Socializace a emoční vývoj	20
3.2.5 Sociální síť ve středním školním věku	20

PRAKTICKÁ ČÁST	22
4 Formulace výzkumného problému	22
4.1 Cíle práce a průzkumné otázky	22
4.2 Metodologický rámec	23
4.2.1 Sběr dat a průzkumný vzorek	23
4.3 Vyhodnocení dotazníku	24
4.3.1 Demografické údaje	24
4.3.2 Vztah k sociálním sítím	25
4.4 Školní klub „Objevitelé“	29
4.4.1 Hodina „Vesmír“	30
4.4.2 Hodina „Fyzika“	32
4.4.3 Hodina „Počasí“	34
4.4.4 Hodina „Uklid’me svět“	36
4.4.5 Hodina „Recyklace papíru“	37
4.4.6 Hodina „Konjunkce Venuše a Jupiteru“	38
4.4.7 Hodina „Stopy zvěře“	39
4.4.8 Hodina „Statická elektřina“	41
4.4.9 Hodina „Ptáci“	42
4.4.10 Hodina „Objevitelé“	43
4.4.11 Zhodnocení Kroužku Objevitelé	44
5 Vyjádření se k průzkumným otázkám	45
Diskuse	46
Závěr	49
Seznam použité literatury	51
Přílohy	53

Úvod

Žijeme v době, ve které jsou děti již od útlého věku obklopené digitálními technologiemi. Dokážou ovládat dotykové obrazovky dříve, než umějí číst. Tráví na obrazovkách mobilních telefonů a počítačů velkou část svého volného času. Negativní vlivy těchto technologií na sociální vývoj dětí jsou zmiňovány často, nicméně pozitivní vliv těchto technologií na děti se již uvádí zřídka.

Základní hypotézou je, zda vůbec lze využít sociální sítě a moderní technologie k volnočasovému vzdělávání dětí. Pokud ano, tak v jaké míře a v jaké formě. Práce na tuto problematiku pohlíží z pozice asistenta pedagoga a vychovatelky základní školy ve Staré Boleslavi, vedoucího zájmového kroužku i z pohledu samotných dětí. Během pandemie covidu byly oblíbené kroužky a skupiny uzavřené a fyzická účast byla nežádoucí, nicméně díky moderním technologiím se děti mohly stále zapojovat do volnočasového vzdělávání i přes lockdown a zákazy shromažďování. V této době i ve školním vzdělávání začaly fungovat právě moderní technologie a internet, které byly jedinou možností, jak se s dětmi spojit a vzdělávat je. Proč to tedy nevyužít i ve volnočasovém vzdělávání, a to i mimo období pandemie.

V teoretické části práce jsou vymezeny pojmy a charakteristika pedagogiky volného času, jejího významu a vývoje pro děti ve vybrané věkové skupině. Praktická část se zabývá popisem zájmového kroužku, využití online nástrojů a jejich výhod a vyhodnocení dat z dotazníkového šetření. Cílem práce je ověřit na vybrané skupině dětí, zda lze využít sociální sítě a moderní technologie k volnočasovému vzdělávání dětí a pokud ano, tak jaká forma a míra je vhodná k tomu, aby to dětem přinášelo výhody ve formě dostupnosti volnočasového vzdělávání, efektivního sdílení vědomostí a zkušeností, bavilo je to a motivovalo k těmto aktivitám. Zároveň však aby zůstaly v kontaktu s realitou, nedošlo ke zhoršení jejich sociálního vývoje a neovlivnilo to jejich fyzický stav.

Je nutné uvažovat v širších souvislostech, dětem může dostupnost těchto moderních technologií jako jsou sociální sítě, mobilní telefony, dostupný internet atp., usnadnit přístup k vědomostem, rychle a efektivně sdílet svoje poznatky, ale na druhou stranu může uškodit v sociální rovině, protože fyzický kontakt s vrstevníky je nenahraditelný. Dalším důležitým faktorem je i fyzické zdraví a kondice dětí, které během pandemie Covidu také utrpěly, a je vhodné děti vést k aktivnímu životu a vztahu k přírodě.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je jednou z pedagogických disciplín. Zabývá se výchovou ve volném čase, cíli, podmínkami a prostředky výchovy ve volném čase, pedagogickým ovlivňováním či zhodnocováním volného času. Sleduje možnosti rozvoje osobnosti člověka v různých věkových obdobích – dětí, mládeže, dospělých v produktivním věku i seniorů ve volném čase (Pávková, 2014, s. 8).

Jedná se o mladou vědní disciplínu jejíž vznik se datuje do druhé poloviny 19. století. Hlavní vývoj však probíhal až ve století dvacátém a byl velmi ovlivněn politickým systémem. Jiný vývoj a pohled na volnočasovou pedagogiku byl v zemích tzv. „Východního bloku“ a jiný v západních zemích. Poslední dekády se však tento pohled sblíží a snaží se spojit výhody obou pohledů, což můžeme vidět i v naší zemi na širší nabídce volnočasových aktivit pro všechny věkové skupiny obyvatelstva (Pávková, 2014, s. 9).

Využívání volného času se v současné době stává velmi aktuální otázkou. V dnešní době si jedinec může svobodně zvolit, jak svůj volný čas využije. Využití volného času může přinést příjemné zážitky, odpočinek a rozvíjet osobnost. Může však i působit negativně, hlavně v případě, kdy je ho nedostatek nebo je využíván nevhodně. Cílem výchovy ve volném čase je naučit vychovávané jedince správného hospodaření s volným časem jako s významnou životní hodnotou (Pávková, 2014, s. 6).

Pokud jedinec díky pedagogice volného času využívá volný čas prospěšně, aby ho usměrňoval, kultivoval, rozvíjel a uspokojoval, tak pak má volnočasová pedagogika i význam preventivní. V současné společnosti vyspělých zemí, kde se ve velkém měřítku vyskytují negativní vlivy jako jsou drogy, agresivita, delikvence atp., má tento vědní obor ukazující mládeži vhodné formy a náplň volného času velký význam (Průcha, 2015, s. 93).

Významnými představiteli pedagogiky volného času ve 20. století jsou zejména Horsta W. Opaschowski (Německo), Joffre Dumazedier (Francie) a Ryszard Wroczyński (Polsko). Mezi hlavní české a slovenské představitele autory můžeme zařadit např. Opatu, Sedlář, Kratochvílová, Kominarec a další.

Pedagogika volného času je nadále rozvíjena u nás i ve světě, kde ji můžeme nalézt pod anglickými ekvivalenty jako „out of school education“, „extra curricular activities“ nebo „leisure and education“ (Průcha, 2015, s. 92).

1.1 Volný čas

Jak již název tohoto oboru napovídá, pojem volný čas patří mezi základní definice. Definici volného času lze najít v několika variantách od různých autorů. Hlavními znaky volného času jsou však doba svobodné volby činností, zvolené činnosti jsou pro člověka příjemné, přinášejí potěšení, radost a činnosti ve volném čase dávají příležitost k rekreaci, odpočinku i k osobnostnímu rozvoji. Volným časem rozumíme tedy dobu odpočinku, rekreace, zábavy. Můžeme ho chápat jako „*opak nutné práce a povinností, doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi*“ (Pávková a kol., 2014, s. 15).

K pochopení souvislostí mezi moderními technologiemi a výchovou dětí ve volném čase je nejprve nutné vymezit pojmy, které tuto problematiku definují, a které vysvětlují důležitost a vliv volnočasové pedagogiky na vývoj dítěte. Děti mohou mít velké množství volného času, což je část života, která také velmi ovlivňuje jejich vývoj, vnímání hodnot a návyky. Proto je důležité, jak svůj volný čas tráví, a zda v tomto čase dochází k jejich výchově.

1.2 Výchova

Nejprve tedy co je výchova, tento pojem se v teoriích a publikacích definuje různě. V obecném pojetí definuje výchovu Průcha jako činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání „duchovního majetku“ společnosti z generace na generaci. Jde tu o zprostředkování vzorců a norem chování, komunikačních rituálů, hygienických návyků apod. (Průcha, 2015, s. 16).

Výchova ve volném čase je specifickou oblastí výchovy a mezi základní funkce patří: výchovně vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní. Tyto funkce se prolínají a většina institucí realizující výchovu ve volném čase plní tyto funkce v různé míře a poměru. Ve spojení s moderními technologiemi a online platformou je třeba pohlížet na všechny tyto funkce a neměla by žádná z nich jít výrazně do pozadí. Pokud by například zdravotní a sociální funkce výchovy byla upozaděna, docházelo by k nerovnoměrnému vývoji jedince, což je negativní jev. Různé zájmové činnosti samozřejmě mají ze své podstaty přesah do některých funkcí více a do některých méně, proto je pak dobré, když jedinec kombinuje více volnočasových aktivit a rozvíjí své vloh rovnoměrně, a to bez ohledu na použití online platformy nebo ne.

Výchova je z pedagogického pojetí hlavní součástí socializace, kterou se zabývá zase jiná věda. Socializace v podstatě znamená, že lidský jedinec se „zespolečenšťuje“, tj. v průběhu

života se jak vlivem výchovy, tak vlivem spontánní nápodoby jiných jedinců přizpůsobuje příslušné společnosti (Průcha, 2015, s. 16).

1.3 Funkce pedagogiky volného času

Jako každá pedagogika, tak i ta volnočasová má své funkce. Funkcemi jsou myšleny oblasti, ve kterých pozitivně ovlivňují vychovávané jedince. Mezi základní funkce pedagogiky volného času dle Pávkové patří:

- výchovně – vzdělávací,
- zdravotní,
- sociální,
- preventivní (Pávková, 2014, s 18).

Výchovně – vzdělávací funkcí je myšleno záměrné a cílené ovlivňování osobností jedinců. Vzhledem k podmínkám volného času je možnost ovlivňovat jak fyzickou, tak i psychickou a sociální stránku osobnosti. Aby volnočasová pedagogika měla efektivní výchovně vzdělávací funkci, je potřeba volit vhodných pedagogických prostředků. Je důležité respektovat prostor pro seberealizaci, socializaci a prohlubování zájmů a rozvíjení schopností daných jedinců. Tato funkce u vychovávaných jedinců podporuje i vztah k celoživotnímu vzdělávání, které je velmi žádoucí (Pávková, 2014, s. 14).

Zdravotní funkce výchovy ve volném čase se zaměřuje na takové aktivity, které ve volném čase podporují zdravý tělesný, duševní i sociální rozvoj jedinců. Na podporu této funkce volnočasové pedagogiky může pedagog využít několika nástrojů a metod. Vhodně uspořádat režim dne, zařazovat pohybové aktivity, vést ke zdravému jídelníčku a návykům. Pedagog by měl jedince vést i k bezpečnosti práce, respektovat požadavky psychohygieny a podporovat dobré vztahy v kolektivu (Pávková, 2014, s. 15).

Sociální funkcí je možno vnímat z více perspektiv. Jednou z ní je dohled na děti, které tráví čas bez rodičů, tuto funkci mají především školní družiny. Nicméně důležitým pohledem na sociální funkci je i navazovat sociální vztahy, upevňovat vazby mezi kamarády, vrstevníky a učit respektu k dospělým. Jedinec se učí i různými druhy postavení a rolemi, které v průběhu volnočasového vzdělávání zažívá. Důležitým prvkem je homogenost prostředí, které vyrovnává rozdíly mezi jednotlivými dětmi, které mají různá sociální a rodinná zázemí.

Preventivní funkce má za úkol předcházet negativním jevům, jako jsou například krádeže, drogová závislost, agresivita, šikana a různé formy závislostí. Součástí prevence

by mělo být i učení tolerance, osvěta v oblasti sexuality. Dítě, které vhodně využívá volného času má menší pravděpodobnost podlehnouti negativním vlivům a méně často se u něj objevují výše uvedené patologické jevy. Tato funkce je velmi důležitá a velmi efektivní. Předcházení těchto jevů je účinnější a levnější než tyto jevy pak napravovat (Průcha, 2015, s. 93).

Všechny uvedené funkce volnočasové pedagogiky se běžně prolínají a jsou dle druhu volnočasové aktivity i v různé míře plněny. Struktura subjektů zabývajících se výchovou ve volném čase je pestrá, a proto je i velmi různorodé plnění daných funkcí. Jiné uplatnění sociální a preventivní funkce má dětský domov a jiné uplatnění má tělovýchovná organizace.

1.4 Cíle volnočasové pedagogiky

Výchovné cíle lze formulovat podle různých hledisek, např. podle věku vychovávaných, podle druhu výchovné instituce, podle druhu činnosti. Obecným cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat a oceňovat volný čas jako významnou životní hodnotu. Z takto obecně formulovaného cíle lze odvodit řadu cílů dílčích:

- naučit vychovávané jedince efektivně odpočívat,
- umět volit účinné formy rekreace,
- rozvíjet zájmy, podporovat aktivní zájmy,
- objevovat a rozvíjet specifické schopnosti,
- uspokojovat a kultivovat potřeby,
- naučit jedince vhodně využívat dostupných materiálních prostředků pro trávení volného času,
- vést k celoživotnímu vzdělávání (Pávková, 2014, s 18).

Pro pedagoga volného času nebo vychovatele má velký význam znalost věkových zvláštností a vývojových charakteristik pro jednotlivá věková období. Skupiny zájmových činností bývají často věkově heterogenní na rozdíl od školní výuky. Při výchově ve volném čase může pedagog také využívat širokého spektra metod a forem výuky. Do popředí dává metody, které u jedinců podporují aktivitu, kreativitu a praktické činnosti. Pedagog by měl jít dětem příkladem jak osobnostním (charakterové vlastnosti), tak i hodnotami, které uznává a snaží se dětem předat. Vztah pedagoga volného času a dětí je méně formální než pedagoga

v systému klasického vzdělávání. Měl by dětem být spíše partnerem a volnočasové činnosti s dětmi přímo provozovat a získávat od nich zpětnou vazbu na zadané úkoly, nikoliv je pouze teoreticky učit a zadávat úkoly s jasně definovaným výsledkem.

1.5 Prostředky volnočasové pedagogiky

Činnosti ve volném čase lze rozdělovat na pravidelné a příležitostné, organizované a spontánní. Každá z těchto forem má svůj význam a roli a každá může mít různý cíl. K dosažení cíle volí pedagog výchovné prostředky, což může být obsah výchovy, metody a formy výchovy, materiální prostředky nebo i druh výchovného subjektu jako je škola nebo dům dětí a mládeže.

Výchovným prostředkem volnočasové pedagogiky je i **prostředí**, ve kterém je daná výuka prováděna, proto využití moderních technologií a online platformy také ovlivňuje samotnou výchovu a její funkce. V tomto ohledu se jeví využití sociálních sítí a moderních online nástrojů jako nevýhodné, nicméně, pokud jsou použity pouze jako doplňkem klasické prezenční výuky a v rozumné míře, může jedinec navštěvující zájmovou činnost z takovéto „hybridní“ formy profitovat (Pávková, 2014, s. 22). Prostředí musí však vždy splňovat zákonné hygienické normy a pedagogicko-psychologické požadavky. Důležité je i materiálové vybavení, které by mělo odpovídat cíli zájmové skupiny a mělo by být, pokud možno méně formální, než je ve školním prostředí.

Aby došlo k naplnění výchovných cílů, je nezbytná volba vhodných výchovných prostředků a respektování určitých požadavků. Důležitým požadavkem volnočasového vzdělávání je **dobrovolnost**, podstata volného času je ve svobodné volbě činností. Dobrovolná účast na takových aktivitách je tedy žádoucí a součástí takové aktivity by neměly být příkazy a nutnost zapojení do některých částí činností. Na pedagogovi je pak správné vyvážení motivace, aktivity a vyhovění potřebám jedinců. Není možné nutit jedince do volnočasových aktivit, důležité je mít možnost volby a nenucenou formou pedagogicky ovlivňovat vychovávané jedince, u kterých se tím rozvíjí zájem o tyto nenucené formy rozvoje osobnosti (Vážanský, 2001, s. 87).

Dalším požadavkem vzdělávání ve volném čase je **aktivita**, účastníci mají mít aktivní podíl na realizaci činností i na hodnocení. Pedagog má tuto aktivitu podporovat tak, aby se děti samy chtěli učit a bavilo je to.

Požadavek **seberealizace** je dalším z důležitých prvků a znamená nabídnout ve volném čase takové činnosti, aby každý mohl rozvíjet ty schopnosti, pro které má vlohy a baví ho.

Účastníkům se musí nechat prostor pro ověření a rozvoj získaných zkušeností tak, aby se sami pomocí vlastní iniciativy snažili řešit problémy a úkoly. Prožít úspěch je důležitý prvek pro motivaci a dušení zdraví jedince. Pokud by byl jedinec nucen vykonávat takovou volnočasovou aktivitu, ve které se nedokáže rozvíjet a nejde mu, bude to pro něj velice demotivující. S tím souvisí i další požadavek, a to pestrost a přitažlivost. Volnočasová aktivita by měla střídat formy činností, měnit obsah, zapojovat i spontánní aktivity a respektovat přání a potřeby účastníků. V této oblasti může být výhodou střídat prezenční formu volnočasové aktivity s online platformou. Účastníci pak sdílejí své poznatky a zkušenosti, jak osobně, tak mohou i okamžitě sdílet svůj úspěch, poznatek online a nenechat tak emoci vyprchat (Vážanský, 2001, s. 88).

Význam ve volnočasové pedagogice má i požadavek **odpočinkového a rekreačního zaměření**, který umožní účastníkům odpočinek a vybřednutí ze stereotypů běžného vyučování či zaměstnání. Lidskou potřebou je i rozptýlení, potěšení a vyrovnání. Tedy potřeba odpočinku a odstranění námahy. Člověk se potřebuje i zotavit, osvěžit, uzdravit a zažít dobrý pocit. Tedy má potřebu rekreace, při které shromažďuje síly, nabírá zdraví a zbavuje se pocitu chybných a přemrštěných nároků. Požadavkem je i sociální kontakt, který je důležitým prvkem pro tvorbu vztahů mezi jedinci a má velký vliv na vývoj každého z nás (Vážanský, 2001, s. 30).

Je mnoho institucí provozující pedagogiku volného času, mohou to být školská zařízení jako školní družiny a školní kluby nebo různé výchovné ústavy, dětské domovy atp., ale také různé neziskové organizace jako občanská sdružení, pionýr, ekologické hnutí a církevní a náboženské společnosti. Využití sociálních sítí a moderních technologií ve volnočasové pedagogice je možné ve všech těchto institucích, nejpravděpodobnější využití těchto nástrojů je však v komerční oblasti nabízející volnočasové využití a ve školních institucích.

1.6 Subjekty podílející se na výchově volného času

Základním subjektem podílejícím se na výchově volného času dětí je **rodina**. Rodiče slouží jako vzor pro napodobování, mají příležitost s dětmi trávit volný čas a tvořit jeho obsah a formu. Zároveň by měli věnovat pozornost dětským zájmům a snažit se je podporovat a rozvíjet. Pokud chtějí být dítěti vzorem, měli by sami rodiče využívat volný čas efektivně. Rodič, který tráví všechn svůj čas v zaměstnání, není dobrým příkladem, stejně jako rodič, který svůj volný čas stráví nic neděláním. Volný čas má svůj význam a trávit veškerý čas prací není dlouhodobě zdraví prospěšné, a navíc přemíra času stráveného v práci jde na úkor ostatních aktivit a sociálních vazeb (rodina). Společné trávení volného času, při kterém se všichni členové rodiny zapojují, je důležité pro utváření dobrých rodinných vztahů

(Pávková, 2014, s. 30). Pokud rodiče chtějí podporovat zájmy svých dětí, tak mají možnost nenásilného zapojení dětí do různých zájmových aktivit, které provozují další subjekty.

1.6.1 Role školy v pedagogice volného času

Školy se mimo jejich hlavní poslání, což je vzdělání dětí již věnují výchově mimo vyučování. Propojení vyučování a zájmových činností se ukazuje jako velmi užitečné pro obě oblasti. Podle Pávkové je „*Zájem o vyučovací předmět silným motivem pro zájmovou činnost v příslušné oblasti. Úspěchy v zájmové činnosti se odrážejí pozitivně ve výsledcích školního vyučování. Vyhraněné zájmy mohou být významným činitelem při volbě povolání*“ (Pávková, 2014, s. 32).

Školy mohou plnit funkce ve volnočasové pedagogice několika způsoby, jedním z nich je forma pravidelných a organizovaných zájmových činností. Vychází z potřeb žáků a rodičů a jsou definovány personálními, prostorovými a časovými možnostmi dané školy. Vedoucími takovýchto činností jsou zpravidla učitelé nebo vychovatelé, někdy i rodiče žáků.

1.6.2 Školská výchovná zařízení

Termín školská výchovná zařízení vymezuje školský zákon, poslání jednotlivých zařízení konkrétněji určují příslušné vyhlášky. Jsou součástí výchovně-vzdělávacího systému. Jednotlivá zařízení vypracovávají vlastní školní vzdělávací program.

Školská výchovná zařízení, která mají podíl na výchově ve volném čase, lze rozdělit do tří skupin:

- školská zařízení pro zájmové vzdělávání,
- školská výchovná a ubytovací zařízení,
- školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu (Pávková, 2014, s. 33).

Pro účely této práce jsou nejdůležitější školská zařízení pro zájmové vzdělávání, jako jsou školní družiny, školní kluby a střediska volného času.

Školní družiny jsou součástí téměř každé základní školy a jsou určeny pro žáky prvního stupně. Jde o výchovné zařízení, které má vliv na velkou část dětské populace, protože většina žáků prvního stupně družinu navštěvuje. Hlavním cílem družin je zajistit dětem odpočinek po vyučování, a to jak klidovými činnostmi, tak i pohybovými aktivitami. Zároveň je družina propojena se samotným vyučováním, a to formou různých her, ve kterých se opakuje látka

probíraného učiva. Družina je rozdělena do několik tříd, většinou dle věku a tak, aby bylo v jedné skupině nejvýše 30 žáků. Pedagog v družině se nazývá vychovatel a většina družin je zpoplatněna (Pávková, 2014, s. 36). Legislativní rámec definující podmínky školní družiny je školský zákon a vyhláška č. 74/2005sb. Družina je konkrétně vymezena paragrafy č. 8–10.

Školní klub je také školským zařízením, ale na rozdíl od družiny jeho určení je zájmové vzdělávání. Jeho činnost definuje školský zákon a vyhláška č. 74/2005sb, konkrétně paragrafy č. 7–8. Klub je většinou určen žákům druhého stupně, ale mohou ho navštěvovat i žáci prvního stupně. V klubu již není tak pevně kontrolována docházka jako v družině, většinou je účast dobrovolná. Obecně se v klubu počítá s větší samostatností účastníku a jsou tomu i přizpůsobeny zájmové aktivity.

Činnost školního klubu se realizuje těmito formami:

- pravidelná zájmová činnost v zájmových útvarech,
- příležitostná zájmová či rekreační činnost,
- otevřená nabídka spontánních činností,
- podpora tzv. tvůrčích týmů, skupin iniciativních žáků s výrazným zájmovým zaměřením (Pávková, 2014, s. 37).

Výchovné aktivity v klubu mohou vést učitelé, externí pracovníci i dobrovolníci. Prostory klubu by měly odpovídat zaměření klubu, musí splňovat hygienické normy a být v souladu se školním a provozním řádem. V dnešní době je výhodou, že prostory a vybavení klubu umožňují dětem připojení k internetu a využití moderních technologií s tím souvisejících jako jsou videohovory, sdílení obrazovek atp. Školní klub je stejně jako družina placenou službou, která je také definována vyhláškou č. 74/2005sb.

Středisko volného času je zařízení určené pro zájmové vzdělávání, stejně jako školní klub a družina je jeho činnost a podmínky upraveny školským zákonem a vyhláškou č. 74/2005sb. Středisko již není určeno jen žákům prvního nebo druhého stupně základní školy, ale mohou ho navštěvovat i starší žáci nebo i dospělí. Skupiny zájmových aktivit mohou být i věkově heterogenní, zatímco ve školní družině a klubu se potkávají žáci věkově blízcí.

Střediska volného času se rozdělují na dva typy:

- domy dětí a mládeže, která nabízí rozmanité druhy zájmových činností,

- stanice zájmových činností, která se zaměřuje na jednu zájmovou oblast (např. stanice přírodovědců, techniků, turistů) (Pávková, 2014, s. 39).

Nabídka zájmových činností je velmi široká, vychází z poptávky účastníků, může se měnit s dobou dle trendů a oblíbenosti různých druhů volnočasových aktivit. Nejčastější formou středisek je pravidelná zájmová činnost, při které účastníci navštěvují dané středisko pravidelně, například 1x týdně. Další možností jsou příležitostné či rekreační aktivity jako jsou například různé oslavy svátků, slavnosti a soutěže. Třetí formou zájmových činností je táborová činnost, která se odehrává mimo dané středisko, trvá více dní a probíhá nejčastěji o letních a zimních prázdninách.

Střediska volného času nabízí i aktivity pro jedince se specifickými vzdělávacími potřebami jako jsou talentované děti či handicapované děti. Pedagogičtí pracovníci ve střediscích volného času jsou podle příslušného zákona zařazeni do kategorie pedagog volného času (Pávková, 2014, s. 40).

2 Sociální sítě

Slovo „sociální síť“ má mnoho významů. Z hlediska sociologie je možné sociální síť popsat jako propojenou skupinu lidí, kteří se mohou navzájem ovlivňovat. Například podle Pavlíčka (2010, s. 125), který ve své knize zdůrazňuje: *„Jedinec se již narozením stává členem jisté sociální skupiny a tato skupinová příslušnost jej provází po celý život, kdy se projevuje v jeho chování, citech a myšlení. Člověk je zpravidla členem více skupin současně, přičemž v každé z nich se jinak identifikuje, chová, komunikuje a jinak k nim přistupuje.“* Na sociálních sítích je tento jev znát ještě více, protože je zde určitá míra anonymity a jednoduchost v přístupu do různých skupin.

Nepochybně jsou dnes sociální sítě fenoménem. V poslední dekádě lze pozorovat zvyšující se zájem uživatelů, a to hlavně z řad žáků základních škol. V podstatě většina z nás žije v online světě. Kdo není dnes nějakým způsobem online, jako by nebyl. I během covidové doby se ukázalo, jak je již tento online svět důležitý pro většinu populace. Je mnoho možností, jak využívat online prostor a sociální sítě jsou jednou z nich. Umožňují jistý druh sociálního kontaktu, udržují lidi ve spojení s přáteli, rodinnou, dovolují pracovat na dálku, studovat a trávit na nich volný čas (Pavlíček, 2010, s. 125).

V době covidu, kdy nebylo umožněno se setkávat, byl online prostor velmi důležitou a leckdy jedinou možností pro setkání. Samozřejmě, že sociální sítě nesou i jistá rizika, a proto je důležité vědět, jak se na sociálních sítích chovat. V současné době je tento pojem spojován

především s kyberšikanou a mravním ohrožením dětí. Je důležité mládež o těchto rizicích informovat, například formou různých besed a školení. Prevence je v tomto případě stejně důležitá jako v problematice drog a závislostí (Průcha, 2015, s. 93).

Trávení času na sociálních sítích se pro většinu dospělých stalo téměř životním stylem, získávají z nich informace ze všech možných oblastí, komunikují s přáteli a navazují nové vazby. Věnují životu na těchto platformách spoustu nejen volného času, ale i času v zaměstnání. Je patrné, že sociální sítě mají na životy dospělých velký vliv. Je tedy otázkou, jak velký vliv mají na rozvoj dětských osobností, když děti využívají sociální sítě už od středního školního věku. Většina sociálních sítí vyžaduje při registraci, aby uživatelé byli starší 13 let. V průzkumu, který prováděla The C.S. Mott Children's Hospital v USA však rodiče přiznali, že 50 % dětí ve věku 10 až 12 let a 33 % dětí ve věku 7 až 9 let používá aplikace sociálních médií i přes věkové omezení při registraci (The C.S. Mott Children's Hospital, 2021).

Díky používání sociálních médií máme všichni možnost přistupovat k nekonečným informacím, kdykoli chceme, a to může být pro děti velmi těžké. Rizik s používáním sociálních sítí u dětí a dospívajících je mnoho, jsou zde však i pozitivní vlivy. Pokud se správně nastaví pravidla a děti sociální sítě a moderní technologie využívají k užitečným účelům, mohou získat spoustu vědomostí a zkušeností, které by jinak získávaly pomaleji. Sociální média mohou například pomoci dětem naučit se komunikovat s ostatními, orientovat se ve vztazích a jak zvládat někoho, kdo k nim není laskavý (Cleveland clinic, 2021). Pozitivních účinků sociálních sítí je mnoho. Podle studie z Harvardu je běžné používání sociálních médií pozitivně spojeno se sociálním blahobytem, sebehodnocením zdraví a duševním zdravím. Potřebujeme být pozornými uživateli a udržet si zdravý pohled na roli sociálních médií v našich životech. Pak ji můžeme použít k inspiraci, vzdělávání, projevování empatie a lepší komunikaci (Harvard T.H, 2020).

Moderními technologiemi pro účely této práce jsou míněny především nástroje umožňující videohovory, vzdálené sdílení informací a navazování kontaktů. Tedy jak softwarové produkty jako jsou aplikace, sociální sítě a internet obecně, tak i hardwarové vybavení jako jsou počítače, mobilní telefony, tablety, virtuální realita a další. Při využívání MS Teams jako bezpečné platformy pro sdílení obsahu a komunikaci se stejně děti pohybují v prostředí jiných sociálních sítí, kde hledají inspiraci, informace z jejich oblasti zájmu a hledají komunitu se společnými zájmy.

2.1 Členění sociálních sítí

Sociální sítě lze rozdělit několika způsoby, například dle formy obsahu, účelu, cílové skupiny nebo formy komunikace. Sociální sítě se mohou dělit i dle formy komunikace (text, video, fotografie) nebo dle cílové skupiny (profesní, pro dospělé, seznamka, pro zájmovou skupinu atp.). Podle formy obsahu se sociální sítě člení do těchto kategorií (Internetem bezpečně, 2018):

- Profilově založené sítě (Facebook, Twitter, LinkedIn, VKontakte...)
- Obsahově založené sítě (YouTube, Instagram, Pinterest...)
- Micro-blogovací a komunitní sítě (Reddit, Tumblr)
- Komunikační služby (WhatsApp, Messenger, Viber a další)

Profilově založené sítě jsou takové, kde uživatel zakládá svůj profil, a informace a média jím vkládané na síť jsou svázané s tímto profilem. Profil uživatele je primárním prvkem těchto sítí. **Obsahově založené sítě** mají za účel sdílení a šíření obsahu vkládaného jednotlivými členy ve formě videí, fotografií a dokumentů. Tyto sítě mohou sloužit pro vzdělávání, sdílení zkušeností, návodů a znalostí. Obsahově založené sociální sítě se jeví jako nejvíce vhodné pro využití v pedagogice, a to jak školní, tak i volnočasové. Pedagog i žáci mohou sdílet materiály, poznatky, být stále v kontaktu a zadávat úkoly na dálku. **Mikro-blogovací a komunitní sítě** poskytují platformu pro sdružování nejrůznějších komunit. Například komunit lidí, kteří se zabývají stejným koníčkem, poslouchají stejnou hudbu nebo jsou příznivci stejného seriálu. Komunity mezi sebou sdílí relevantní obsah a platforma jim zároveň umožňuje jednoduchou hromadnou konverzaci (Černovský, 2023).

Sociální sítě mohou být však využity i k vytvoření online komunit studentů, kteří se mohou podělit o své zkušenosti a znalosti. Díky možnosti vzdálené komunikace mohou být studenti také v kontaktu se svými instruktory mimo tradiční hodiny výuky. Dnes téměř každá školní třída nebo vysokoškolský ročník má svůj kanál na WhatsAppu nebo skupinu na Facebooku, přes kterou sdílí svoje poznatky, vědomosti a výsledky.

2.2 Vybrané sociální sítě

V této části jsou stručně popsány vybrané sociální sítě, které lze teoreticky použít jako nástroj pro vzdělávání, některé z těchto sítí slouží jako zdroj informací pro studenty nebo jako platforma pro sdílení učebních materiálů a výsledků.

2.2.1 Facebook

Facebook je také označován jako „komunitní server“ nebo nástroj který nabízí svým registrovaným uživatelům mnoho funkcí. Uživatelé spolu mohou vzájemně komunikovat, sdílet multimédia nebo se sdružovat do skupin. Facebook založil Mark Zuckerberg jako malý projekt pro studenty Univerzity Harvardu k vyhledávání lidí ve škole za účelem zjišťování školních aktivit a vyhledávání přednášek. Nyní je Facebook celosvětovou sociální sítí s řadou funkcí, možností a aplikací. Jedinec zde může zakládat různé skupiny za účelem prodeje, sdílení zájmů, chatu s přáteli a vytváření různých událostí. Facebook, ale může sloužit i jako nástroj vzdělávání. Studenti zakládají obsahově nebo tematicky změřené skupiny, ve kterých sdílejí své znalosti, zkušenosti, učební materiály a dávají odkazy na informační zdroje. Některé školy jej v dnešní době využívají i pro svou vlastní prezentaci školy. Registrace na Facebook je povolena od 13 let, má tedy omezení pro mladší skupinu žáků. Facebook je v oblibě spíše u starší populace a žáci základních škol již využívají pro ně atraktivnější sítě (Pavlíček, 2010, s. 136).

2.2.2 Youtube

YouTube je webová stránka či aplikace pro sdílení a prohlížení videí. Jedinec, který chce sdílet svůj obsah, se zaregistruje u společnosti Google, tím získává přístup do platformy YouTube. Tuto síť je možné používat i bez registrace, ale jen na vyhledávání a přehrávání videí. Jde tedy o obsahově založenou sociální síť. Další možností této služby je hodnocení nebo komentování vložených videí. S rostoucí popularitou YouTube vznikl i takzvaný fenomén Youtuber. Youtuber tvoří a nahrává videa, která následně propaguje. Nejčastěji se jedná o videa, která propagují nějaký výrobek (kosmetiku, potravinové doplňky) nebo jde video návody. Na této sociální síti dochází k monetizaci obsahu, tedy tvůrci videí s velkým počtem diváků mohou získávat peníze za počty shlédnutí a za propagaci nějaké značky. YouTube je možné využít i ve vzdělání pod názvem YouTube EDU. Je to speciální kanál pro vzdělávání, který shromažďuje videa se vzdělávacím obsahem. Využití najde jak ve škole, tak i v mimoškolní výuce. Kanál nabízí zajímavá videa ze všech oborů, které uživatel může snadno filtrovat nejen dle zájmu, ale i podle úrovně dosaženého vzdělání. Tvůrci videí jsou povětšinou zástupci různých vzdělávacích institucí nebo zkušení odborníci v dané problematice (YouTube EDU, 2013). YouTube je tak především nekonečnou studnicí informací ze všech možných oblastí a slouží primárně jako zdroj pro studium (Pavlíček, 2010, s. 155).

2.2.3 Twitter

Jednou z nejoblíbenějších sociálních sítí na světě je Twitter, což v překladu znamená – pípál, cvrlikání. Je založená na zveřejňování a sdílení krátkých zpráv (tweets) napříč sítí. Uživatel si může vybrat koho na síti bude sledovat, z jaké oblasti chce zobrazovat tweets. Tweete může sdílet dále, komentovat atp. Twitter nabízí praktické využití během výuky ve škole i ve volném čase, a to jako zdroj informací, díky němu můžete mít aktuální přehled o vývoji různých událostí. Díky jeho údernosti lze využít pro organizaci výuky a dalších akcí. Univerzity i jiné organizace jej využívají na ohlášení různých mimořádných událostí atp. Jeho užitečnost pro vzdělávání je především v rychlosti předání informace, stručnosti a velkému zdroji informací z vybrané oblasti zájmu (Wikipedia Twitter, 2023).

2.2.4 MS Teams

Vliv sociálních sítí a sdíleného obsahu pronikl i do korporátní sféry a zaměstnání, kde se využívají moderní nástroje pro sdílení dokumentů, videí a zároveň se na nich provozují video hovory a školení zaměstnanců. Jedním z takovýchto nástrojů je i Microsoft Teams. Jde také ve své podstatě o sociální síť, která sdružuje zaměstnance, žáky nebo členy jedné instituce a umožňuje jim pomocí online nástrojů spolupráci a komunikaci. Není to klasická sociální síť dle výše uvedených definic a způsobů členění, nicméně inspirace sociálními sítěmi je zde patrná. Každá organizace, ať už je to firma, škola nebo středisko volného času si může pomocí MS Teams vytvořit vlastní uzavřenou obsahově založenou síť, pomocí které její členové mezi sebou komunikují, sdílejí poznatky, zkušenosti, a to ve formě textu i multimediálního obsahu.

MS Teams je cloudová aplikace založená na platformě Microsoft Office, která poskytuje uživatelům efektivní způsob, jak spolupracovat, sdílet a komunikovat. Aplikace umožňuje snadnou správu konverzací, schůzek, pracovních/školních úkolů a dokumentů. Umožňuje také přístup k četným doplňkovým funkcím a integracím, jako je například Office 365. Hlavně lze prostředí přizpůsobit i školnímu a volnočasovému využití. Navíc je pro vzdělávací instituce zdarma (Microsoft, 2023).

MS Teams lze využít k organizaci a řízení i volnočasové pedagogiky. Aplikace umožňuje učitelům snadné vytváření a správu skupin, konverzací, schůzek a dokumentů. Učitelé mohou využít funkce k organizaci a řízení volnočasových aktivit. Učitelé mohou také vytvořit prostředí, ve kterém se děti a dospívající mohou spojovat a sdílet nápady, informace a příběhy. MS Teams lze také využít ke zvýšení účasti na aktivitách a projektech, jako je například tvorba kvízů, soutěží a her.

Od obsahově založených sítí typu Facebook a YouTube se liší v několika věcech. Jednak jde o uzavřenou platformu, kam se nemůže přihlásit nikdo mimo skupinu, to zvyšuje bezpečnost této sítě. Dalším důležitým faktorem je to, že obsah na této síti je pouze vložený samotnými členy a správci, člen této skupiny by tak neměl najít citlivý nebo nevhodný obsah, což je důležitým faktorem pro mladší skupiny účastníků. To, co účastníci do MS Teams nasdílí, není dohledatelné na internetu a riziko úniku citlivých informací je tak nižší, než je tomu i klasických sociálních sítí. Některé sociální sítě navíc vyžadují registrace a podmiňují při tvorbě profilu minimální věk 12 let a více. U MS Teams takovéto omezení není.

Obsah a forma celého online prostoru v MS Teams je tak silně ovlivněna samotnými členy a správci týmů. Všechny výše uvedené vlastnosti a funkce profilují MS Teams jako jednu z nejvhodnějších platform pro využití volnočasové pedagogiky i v online prostoru. Lze navíc kombinovat i s jinými sociálními sítěmi nebo nástroji na internetu a využívat tak ještě více funkcí a možností (Microsoft podpora, 2023).

Z pohledu zaměstnance školy a vzhledem k okolnosti, že vzdělávací instituce vlastní licenci Office 365 A1 pro školy a studenty, jejíž součástí je i MS Teams, se přímo nabízí využít tuto aplikaci jako platformu i pro volnočasovou pedagogiku. Navíc jak již bylo uvedeno, je bezpečná z pohledu úniku citlivých dat a nabízí široké spektrum nástrojů pro výuku a sdílení informací. V MS Teams je možné zadávat úkoly, sdílet obrazovku, uskutečňovat videohovory, zakládat rozvrhy, týmy a kolektivy pro videohovory. Tento nástroj lze spouštět na PC, mobilních telefonech i tabletech. Pro věkovou skupinu 10-12 let je vhodnou platformou pro online výuku i volnočasovou pedagogiku.

Pro účely práce byla využita i webová stránka pro tvorbu kvízů WordWall. Odpovědi do kvízu je možno sestavit různou formou, ať už klasickým výběrem odpovědi nebo různými doplňovačkami, spojováním či dopsáním správné odpovědi. WordWall sám vyhodnocuje nejlepší soutěžící a vedoucí kroužku tak vidí průběh hlasování a úspěšnost odpovědí (Word Wall, 2023).

3 Školní věk

Školní věk začíná nástupem na základní školu, tedy ve věku 6-7 let a trvá až do ukončení povinné školní docházky, tedy zpravidla do věku 15 let. Po školním věku následuje raná adolescence. Školní věk se rozděluje na několik etap, přičemž každá z těchto etap má svá specifika a vývojové potřeby (Thorová, 2015, s. 402).

3.1 Vymezení období

Střední školní věk je období od 8 let věku dítěte až do cca 12 let. Jde tedy období třetí až 6. třídy základní školy. V tomto věku již děti dokážou pracovat s informacemi, umí ovládat mobilní telefon a počítač a jsou plně gramotné. Střednímu školnímu věku přechází období mladšího školního věku, které lze celkově charakterizovat jako relativně klidné a bez dramatických vývojových změn. Tato vývojová fáze začíná zahájením školní docházky (6–7 let) a končí s nástupem prepubescence (přibližně v 8–9 letech věku dítěte). Různí autoři uvádí odlišná dělení tohoto období. Například dle Vágnerové a spol. se dělí období 6-12 let na **mladší školní věk**, který se váže k věku od 6-7 let do 8-9 let. V tomto období jsou děti zranitelnější, vyžadují více pozornosti ze strany dospělých. Ve školním prostředí se postupně adaptují na školu i kolektiv, osvojují si základní dovednosti jako je čtení a psaní (Vágnerová, 2012, s. 254; Thorová, 2015, s. 402).

Langmajer a spol. zase definují mladší školní věk neboli období středního dětství jako období od nástupu dítěte do základní školy do prvních známek pohlavního dospívání, jedná se tedy období od 6–7let do 11–12 let dítěte (Langmeier & Krejčířová, 2006). Trochu jiný pohled na toto období přináší Zdeněk Matějček, který preferuje rozdělení této etapy na tři části. Mladší školní věk (období mezi 6. a 8. rokem života), střední školní věk (období mezi 9. a 12. rokem života) a starší školní věk kryjící se pak s pubescencí (Matějček, 2012, s. 45).

Nástup do školy pak představuje největší změnu v psychickém a sociálním vývoji dítěte. Na to mají vliv nejen samotné školní povinnosti, ale také třídní kolektiv a učitelé. Dítě se musí učit zvládat relativně dlouhodobé odloučení od rodiny, přijmout autoritu učitele, soustředit se na výuku a v neposlední řadě se potřebuje integrovat do skupiny spolužáků. Získává nové schopnosti, plní stále náročnější úkoly a je soběstačnější.

Středí školní věk je období od 8-9 let do 11-12 let. Období je již stabilnější, většinou si děti již zvykly na školní prostředí. Intenzivně se začleňují do společnosti, kde si vytvářejí sociální vazby. Z období her dítě vstupuje do světa pravidel a učení.

3.2 Specifika období a vývojové potřeby

3.2.1 Vývoj motoriky

V mladším školní věku dochází ke zvýšené motorické učenlivosti. Projevuje se to rychlostí i množstvím a kvalitou naučené látky. Například Thorová ve své knize označuje toto období jako „*zlatý věk motorického učení, první období tělesné zdatnosti a obratnosti*“ (Thorová, 2015, s. 410).

Díky rozvoji motorického vývoje dochází k zrychlování pohybů, nabírání síly, zlepšení koordinace celého těla a zvyšuje se i výdrž a schopnost udržet rytmus. V tomto období se rozvíjí i jemná motorika, nicméně u ní je vývoj složitější a delší a přesahuje mladší školní věk. Dítě v tomto věku začíná lépe kontrolovat pohyby vyžadující přesnost a díky tomu je schopno se naučit psát, kreslit, vybarvovat nebo hrát na hudební nástroje. V oblasti výpočetní techniky je možno přesněji a automatizovaně ovládat myš, dotyková zařízení a psát na klávesnici. Jemnou motoriku rozvíjí děti i při školním vyučování za pomoci různých metod držení pera, psaní, kreslení a pracovních činností (Thorová, 2015, s. 412).

3.2.2 Vývoj smyslového vnímání a řeči

V mladším školním věku dochází u dětí k rozvoji smyslového vnímání, zlepšuje se zrak na blízko, což pomáhá při čtení a psaní. Děti zvládají lépe rozlišovat detaily, jejich vztahy a polohu. Díky vývoji sluchového vnímání lépe rozumí řeči, dozrává tzv. fonemická diferenciacce. Jedná se o „*schopnost rozlišovat sluchem hlásky mateřského jazyka (fonémy)*“ (Thorová, 2015, s. 227). Dochází i k vývoji řeči, zlepšuje se slovní zásoba, vyjadřovací schopnosti. U dětí s dobrými komunikačními a čtenářskými dovednostmi se slovní zásoba výrazně zdokonaluje, zatímco děti nemotivované ke čtení ve slovní zásobě za čtenáři čím dál více zaostávají (Thorová, 2015, s. 228). Vývoj řeči v mladším školním věku není pouze o rozšiřování slovní zásoby, ale dítě poznává i nové významy slov, které již znalo. Učí se je používat v nových souvislostech, s lepším porozuměním a vkládá je do složitějších souvětí (Langmeier & Krejčířová, 2006, s. 122).

3.2.3 Kognitivní vývoj

Ve věku zahájení školní docházky (6-7 let) dochází k důležitým změnám v kognitivním vývoji. Dítě přechází do myšlení spojeném s realitou a vzniká u něj logické myšlení oproti předchozími období, ve kterém dítě nahlíželo na svět ze svého pohledu a dávalo důraz

na fantazii. Děti okolo věku 7-8 let začínají rozumět základům fyzikálních zákonů, dokážou třídit do kategorií a chápat vztahy mezi nimi. Dochází k porozumění času, rychlosti a vzdálenosti (Vágnerová, 2012, s. 258). V rozmezí 6–12 let, tedy v období mladšího školního věku se intenzivně rozvíjejí paměťové funkce, stále častěji se objevuje záměrné zapamatování, dítě si vytváří paměťové strategie a jeho paměť je organizována do logických struktur (Vágnerová, 2012, s. 259).

3.2.4 Socializace a emoční vývoj

V mladším školním věku prochází děti i emočním vývojem, který je spojen i se změnou prostředí a denního programu školy. V mladším školním věku zůstává stále nízká tolerance a náchylnost ke stresu. Stále je důležité, aby rodiče i učitelé pomáhali dětem rozvíjet emoční inteligenci, jak lépe zvládat stres a hněv. Děti se učí, jak vyjadřovat emoce a co je přiměřená reakce (Thorová, 2015, s. 272). Nedílnou součástí rozvoje dětí v mladším školním věku je i socializace. Učí se navazovat nové vazby, podřizovat se roli učitele a zároveň se osamostatňovat. Tráví mimo domov více času, účastní se i více volnočasových aktivit, ale stále vyžadují velkou podporu rodičů a rodiny. Přátelství mladších školáků bývají nestálá a často vznikají nahodile, obvykle na základě prostorové blízkosti. Zpětná vazba od spolužáků přispívá do značné míry k formování sebepojetí dítěte (Thorová, 2015, s. 415).

3.2.5 Sociální síť ve středním školním věku

Z výše uvedených vývojových specifíků a potřeb se děti ve středním školním věku jeví jako vhodnou skupinou pro průzkum využití sociálních sítí a moderních technologií. Děti ve věku 9–10 let již umí tyto nástroje používat, jsou zvyklé pracovat v kolektivu, umí se soustředit a plnit různé úkoly. Zároveň jsou ve věku, kdy velmi často navštěvují různé zájmové skupiny, kroužky atp. Využití online nástrojů a sociálních sítí není vhodné pro mladší skupinu jedinců, kteří se ještě nedokážou soustředit delší dobu, natož v online prostředí, neumí ještě vyhledávat a třídit informace a vyžadují větší dohled pedagoga nebo rodičů. Použití sociálních sítí přichází v úvahu tedy pro účastníky od cca 10 let, přičemž horní hranice již omezení nemá. „*Nutno podotknout, že v souladu s podmínkami užívání Facebooku musí být uživateli 13 a více let. České děti začínají s Facebookem již ve věku 10–11 let*“ (Šance dětem, 2023).

Dnes i senioři jsou schopni pracovat s počítačem, chytrým mobilním telefonem, jen je pro ně potřeba přizpůsobit formu a zaměření celého volnočasového programu tak, aby to splňovalo jejich potřeby a schopnosti. Dobrým příkladem jsou počítačové kurzy pro

seniory se zaměřením na práci s informacemi a dezinformacemi. Využívání sociálních sítí nese i svá rizika a děti ve středním školním věku jsou ohroženou skupinou. Děti v tomto věku si ještě neuvědomují, že v prostředí internetu pod rouškou anonymity se lidé mohou chovat jinak než ve skutečném světě. Mohou tak děti oklamat, mohou s nimi manipulovat a zneužít jejich osobní citlivá data. Děti neřeší své soukromí jako dospělí, proto jsou pro útočníky mnohem snazším cílem. Často si neuvědomují následky svého nezodpovědného chování na internetu. Následky mohou být přitom velmi vážné. Především dívky by měly být velmi opatrné, ale nebezpečí se nevyhnou ani chlapci. V tomto ohledu hraje velkou roli prevence. Důležitou úlohou má jak škola, která může organizovat různé besedy a semináře, tak i rodiče, kteří by měli dětem vysvětlit rizika sociálních sítí a dohlídnout na to, jaké informace děti na internetu sdílí a s kým jsou na něm v kontaktu (Šance dětem, 2023).

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Formulace výzkumného problému

Záměrem praktické části bakalářské práce bylo zjistit, zdali žáci užívají moderní technologie při volnočasových aktivitách a zda lze využívat moderní online nástroje ke zvýšení efektivity, atraktivity a dostupnosti volnočasového vzdělávání s následným sestavením a realizací vlastního programu, který podporuje pozitivní zapojení technologií do výuky. Dalším záměrem bylo vytvořit program, který si kládł za cíl ověřit praxí, zda využití moderních online nástrojů opravdu lze využít při volnočasové pedagogice ke prospěchu žáků i vychovatele.

4.1 Cíle práce a průzkumné otázky

Bakalářská práce měla několik dílčích cílů, které byly formulované do konkrétních průzkumných otázek. Jedním z cílů je ověření možností využití moderních technologií ve volnočasové pedagogice a získání zpětné vazby od účastníků. Na základě zpětné vazby následně vyhodnotit na této vybrané skupině jedinců, které formy a způsoby využívání moderních technologií jsou pro žáky z hlediska vzdělávání nejvhodnější. Dalším cílem práce je získání orientačního vhledu do využívání sociálních sítí a moderních nástrojů při volnočasových aktivitách dětí středního školního věku.

Hlavní průzkumné otázky jsou dvě:

- 1) Zjistit, jak žáci pátých ročníků využívají sociální sítě a moderní technologie při svých volnočasových aktivitách, a jaký mají vztah k využívání sociálních sítí a online nástrojů při volnočasové pedagogice.**
- 2) Ověřit v praxi, zda lze efektivně využívat moderní technologie pro volnočasovou pedagogiku a zda má užití těchto technologií pozitivní vliv na vzdělávání dětí.**

Pro účely této práce byl zrealizován průzkum, jehož cílem bylo získat orientační vhled do problematiky a zjistit, jak žáci pátých ročníků využívají sociální sítě a moderní technologie při svých volnočasových aktivitách a jaký mají vztah k těmto online nástrojům.

4.2 Metodologický rámec

Pro účely této práce byl zrealizován průzkum kvantitativní povahy, který ale nesplňuje požadavky kvantitativního výzkumu jako takového (HENDL, 2008, s. 48). Jedná se o orientační vhled do problematiky, s využitím metod deskriptivní statistiky.

Metody, které byly zvoleny, zahrnují dotazníkový průzkum a sérii dobrovolných výukových hodin s žáky, při kterých byly použity moderní technologie jako platforma pro volnočasovou pedagogiku.

4.2.1 Sběr dat a průzkumný vzorek

Práce se zaměřuje na vybranou skupinu dětí ze tří tříd 5. ročníku základní školy Stará Boleslav. Pro účely výzkumu byla vybrána tato škola, protože autor práce je zaměstnancem této školy. Žáci pátých tříd byly vybráni z důvodu vhodného věku k zjištění formulovaných hypotéz. V pátých třídách vybrané základní školy je 77 žáků. Aby došlo k ověření průzkumných otázek byl průzkum rozdělen na dvě části. První část obsahovala vyplnění dotazníku, který byl konstruován pro účely orientačního vhledu do problematiky využívání sociálních sítí u dětí středního školního věku. Dotazník byl rozdán dětem během výuky informatiky po předchozím odsouhlasení ředitelkou školy a rodiči žáků a skládal se z dvaceti otázek (viz Příloha č.1). První skupina otázek sloužila k identifikaci souboru respondentů a druhou skupinu tvořily otázky vztahené k využívání sociálních sítí ve volnočasové pedagogice.

Druhou část průzkumu tvořil školní klub s využitím platformy MS Teams. Do klubu bylo osloveno a vybráno 15 žáků, jejichž rodiče vyslovili souhlas. Účast byla dobrovolná. Školní klub probíhal v termínu 9.1.2023 – 13.3.2023 každé pondělí po skončení standardní výuky v učebnách informatiky. Pouze jedna lekce proběhla mimo časový rozvrh a probíhala online. Výuka probíhala ve třídách, kde se vyučuje informatika, ale v jiné budově, než navštěvují žáci 5. ročníků. Byla snaha o co největší změnu prostředí v rámci možností, aby děti v rámci volnočasové aktivity nebyly ve stejném prostředí jako při běžné výuce. Na konci každé z lekcí bylo provedeno vyhodnocení a získána zpětná vazba od dětí formou diskuze, připomínek a námětů. Učebny informatiky byly zvoleny záměrně, aby bylo možné využít moderní technologie, internet a MS Teams. Vybavení umožňuje sdílet prezentace, videa a obrázky na velké obrazovce, komunikovat prostřednictvím MS Teams s jednotlivými dětmi a vypůjčené vybavení z učeben přírodopisu a fyziky umožnilo si ukázat sluneční soustavu,

globus, mapy světa atp. Děti tak kombinovaly získávání informací a zkušeností z reálného prostředí a z internetových zdrojů.

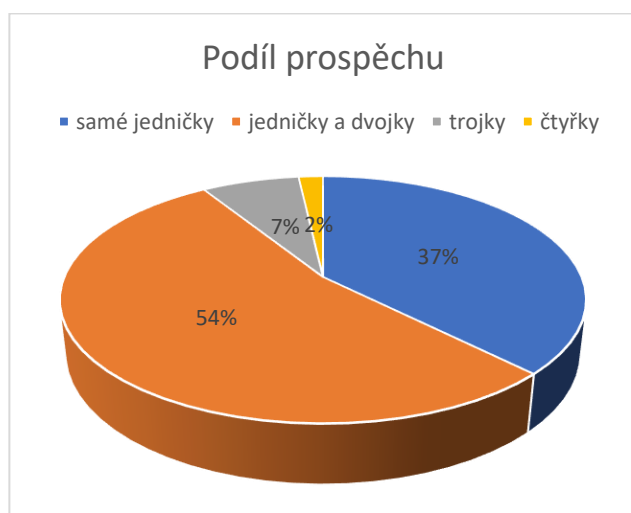
4.3 Vyhodnocení dotazníku

Druhá část praktické části této práce se skládá z vyhodnocení dotazníku, který se ve dvaceti otázkách dotazuje na vztah žáků 5. ročníků k sociálním sítím a internetovým technologiím. Otázky směřují také k vazbě těchto moderních nástrojů a volnočasových aktivit, které žáci navštěvují, případně, zda si umí představit, že by je při svých kroužcích využívali, a v jaké míře. V práci je rozebráno a vyhodnoceno 14 otázek z 20, ostatní otázky jsou doplňkové a mohou být využity i pro další vhled do problematiky. Vyplněný dotazník byl nakonec obdržen od 56 žáků pátých ročníků ZŠ Stará Boleslav. Znění dotazníku je uvedené v Příloze č.1.

4.3.1 Demografické údaje

V této podkapitole se práce zabývá vyhodnocením otázek zjišťující základní údaje (pohlaví, věk a prospěch). V průzkumném vzorku se nacházelo celkem 29 dívek (52 %) a 27 chlapců (48 %).

Vzhledem k tomu, že byly osloveni žáci 5. ročníků, tak věkové rozložení respondentů tomu odpovídá. Většina žáků byla ve věku 11 let (53 %), pouze 4 žáci byli již ve věku 12 let. Všichni respondenti jsou tak v období středního školního věku. Jak již bylo uvedeno dříve, většina sociálních sítí vyžaduje při registraci věk 13 let a více. Důležitou informací pro tento vhled do problematiky byl také podíl oslovených žáků, kteří nějaký volnočasový program navštěvují. Z 56 oslovených respondentů navštěvuje nějakou volnočasovou aktivitu 52 žáků (93 %).

Graf 1: Podíl prospěchu

Otázka na prospěch z vysvědčení na konci 4. třídy byla zařazena zde z důvodu dokreslení představy o vzorku žáků. Z Grafu 1 lze včíst, že většina respondentů má velmi dobrý prospěch a pouze 9 % respondentů mělo na závěrečném vysvědčení ve 4. třídě trojky a čtyřky.

4.3.2 Vztah k sociálním sítím

Ve druhé části otázek se dotazník již zabýval využíváním volného času respondenty, jejich vztahem k sociálním sítím a moderním technologiím, a zda již navštěvují volnočasovou aktivitu využívající tyto moderní trendy.

Frekvence	Počet
Nenavštěvuji	4
1x týdně	15
2 - 3x týdně	28
4x a více	9

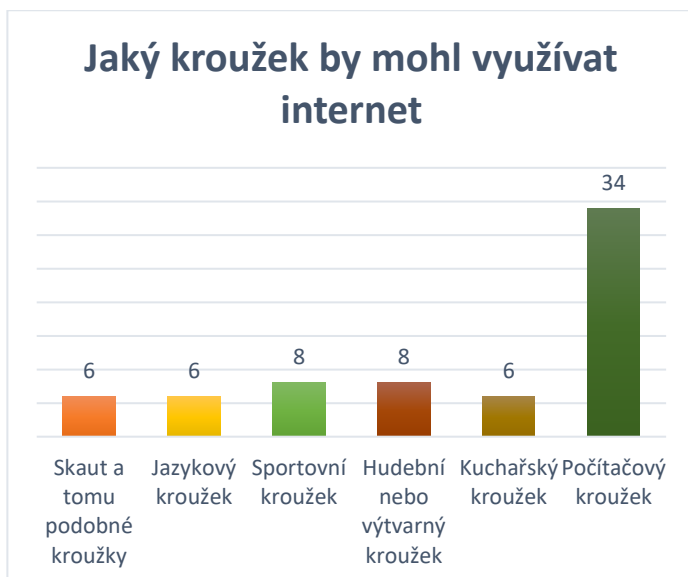
Tabulka 1: Frekvence volnočasových aktivit

Aktivita	Počet
Sport	32
Kreativní (keramika, kresba, design atp.)	14
Hudební a taneční	20
Bojové sporty	8
IT (programování, malý ajťák, focení atp.)	10
Jiné	11

Tabulka 2: Druhy volnočasových aktivit

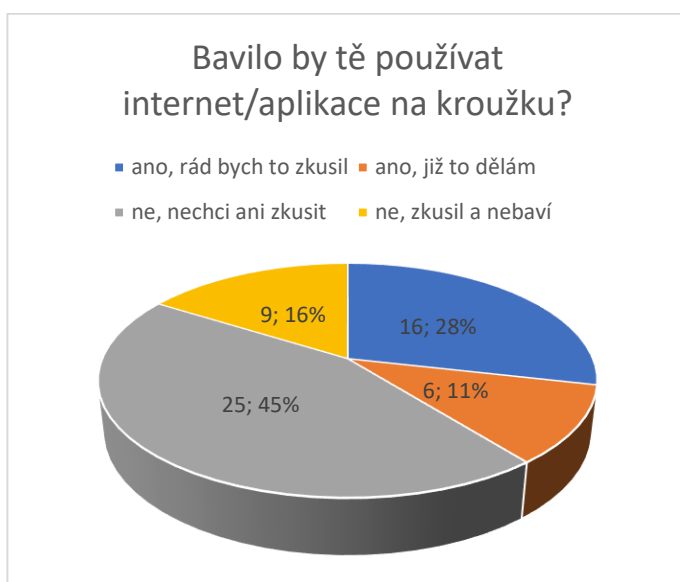
Z Tabulky 1 je zřejmé, že nejčastěji respondenti navštěvují nějakou formu volnočasové aktivity 2- 3x týdně. Pouze 4 respondenti nenavštěvují žádný kroužek. Co se týče druhu navštěvovaných volnočasových aktivit, tak je vidět z Tabulky 2, že nejčastěji respondenti navštěvují sportovně a hudebně založené kroužky. Z počtu odpovědí a z frekvence v Tabulce 1 vyplývá, že velká část respondentů navštěvuje více volnočasových aktivit. Pouze 10 respondentů uvedlo, že navštěvuje IT zaměřené kroužky.

Na otázku, zda respondenti již využívají v nějaké formě internet při organizované volnočasové aktivitě, odpověděla většina žáků (85 %), že internet nevyužívá. Pouze 8 žáků využívá internet při volnočasovém vzdělávání, to je pouze 15 % z žáků navštěvující nějaké zájmové kroužky.

Graf 2: Druhy zájmových aktivit, při kterých si lze představit využití internetu

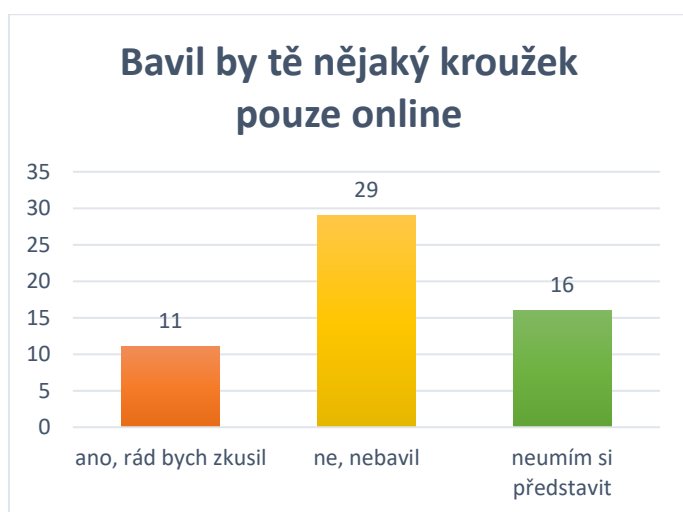
Z Grafu 2 je vidět počet odpovědí na otázku, při jakém druhu zájmového kroužku si respondenti umí představit, že by využívali online platformu v kombinaci s osobním setkáváním. Nejčastější odpověď žáků byla, že si to umí představit u počítačového kroužku. Zajímavé je, že 8 respondentů si umí představit využití kombinace osobní a online formy výuky i u sportovních kroužků.

Graf 3: Internet a aplikace při volnočasové aktivitě

V Grafu 3 jsou odpovědi na otázku, zda by respondenty bavilo využívat při svých zájmových aktivitách internet a aplikace na mobilu/tabletu. Z četnosti odpovědí je patrné, že 45 % žáků 5. ročníků nemá zájem o využívání internetu a mobilních aplikací ve volnočasové

pedagogice a 16 % žáků dokonce již má zkušenost s využíváním internetu, ale nebavilo je to. Pozitivní vztah k využívání internetu a mobilních aplikací má 39 % respondentů, z čehož někteří žáci, již tyto nástroje využívají a nadále chtějí.

Graf 4: Online pedagogika volného času

Z Grafu 6 je zřejmé, že většina žáků 5. tříd si buď neumí představit, nebo by je nebavil zájmový kroužek, který by byl výhradně online formou.

V otázce, zda již mají žáci zkušenost s kroužkem, který probíhal pouze online formou, odpověděla většina žáků tak, že se s touto formou ještě nesetkala. Pouze 6 žáků mělo zkušenost s online formou volnočasové aktivity.

Čas na internetu	Počet
maximálně hodinu	13
2-3 hodiny	26
5 a více hodin	10
téměř nevyžívám	7

Tabulka 3: Čas strávený na internetu (denně).

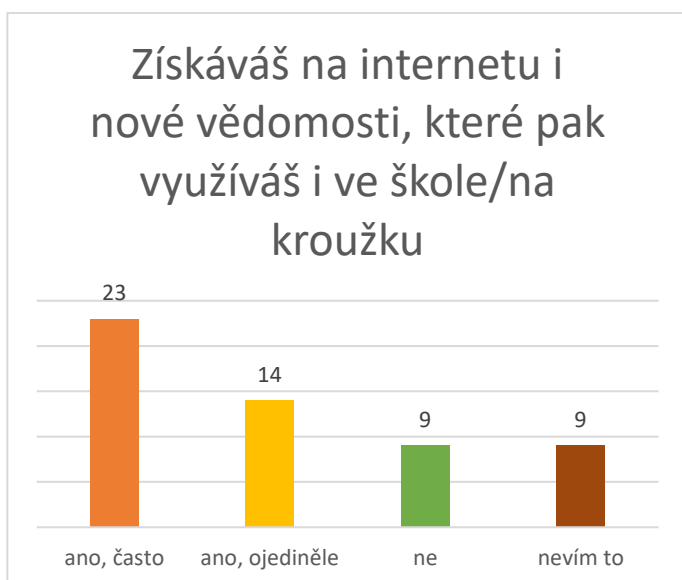
Z Tabulky 7 lze vyčíst, že 36 žáků tráví více jak 2 hodiny denně na internetu, 10 respondentů odpovědělo, že tráví dokonce 5 a víc hodin na internetu. Více jak 64 % respondentů tak tráví velkou část svého volného času na internetu.

Činnost na internetu	Počet	% Podíl
Komunikace s kamarády	39	70 %
Komunikace s cizími lidmi	2	4 %
hraní her	36	64 %
pasivně sociální sítě	37	66 %
aktivně sociální sítě	10	18 %
vzdělávám se	15	27 %

Tabulka 4: Využití internetu

Na otázku, co na internetu ve svém volném času žáci dělají, odpovědělo nejvíce respondentů, že si píšou a volají s kamarády, hrají hry a pasivně konzumují obsah na sociálních sítích. Pomocí internetu se vzdělává 27 % respondentů a na sociální sítě aktivně přispívá 18 % z nich.

Na otázku, zda z internetu žáci získávají vědomosti, které pak mohou využít i ve škole a při volnočasové pedagogice odpovědělo 37 respondentů, že takto vědomosti získávají. I přes odpovědi z předchozí otázky k využití internetu je z Grafu 5 vidět, že většina respondentů si myslí, že vědomosti na internetu získává, a to nejspíše tedy i při sledování sociálních sítí a při hraní her.

Graf 5: Získávání vědomostí z internetu

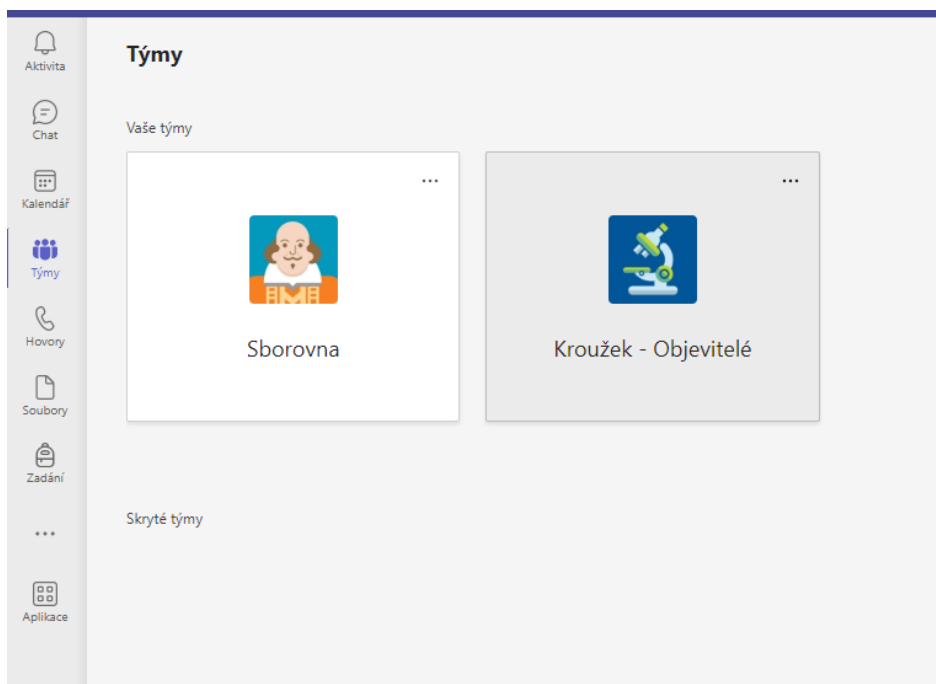
Většina respondentů (60 %) odpověděla, že využívá některou z mobilních aplikací určenou ke vzdělávání. Žáci v dotazníku odpovídali, že nejčastěji jde o mobilní aplikaci určenou na výuku matematiky a cizích jazyků. Některé z těchto aplikací se naučily děti používat při online výuce v době covidové pandemie.

4.4 Školní klub „Objevitelé“

Tento klub byl založen pro účely bakalářské práce a po vyhodnocení již dále nepokračuje. Klub byl nazván „Objevitelé“, protože nabízí dětem zábavnou formou poznávání světa okolo nich. Témata této mimoškolní zájmové aktivity byla zvolená tak, aby doplňovala výuku 5. třídy v oblasti přírodopisu a zeměpisu. Úkoly vybízely k aktivitě účastníků a zároveň respektovaly požadavek seberealizace tím, že vedoucí kroužku střídal oblasti a formy úkolů. Některé děti mají větší znalosti vesmíru, některé zase přírody, některým jde dobře malování, proto si každý z žáků našel oblast, ve které se cítil komfortně a úspěšně. Konkrétně byly zvoleny oblasti vesmír, příroda, fyzikální zákony, ekologie atd. Účast na kurzu nebyla zpoplatněná a byla v souladu s předpisem ředitele, školního řádu a vyhlášky č. 74/2005sb.

Rozsah byl 10 vyučovacími hodinami a počet účastníků byl omezen na 15. Jednotlivé lekce kurzu byly nazvány: *Vesmír, Fyzika, Počasí, Uklid'me svět, Recyklace papíru, Konjunkce Venuše a Jupiteru, Stopy zvěře, Statická elektřina, Ptáci* a poslední lekce se shrnutím kurzu pojmenovaná po kurzu „Objevitelé“. Forma výuky „Objevitelů“ probíhala jak prezenčně, tedy fyzicky v učebnách, tak i online přes MS Teams z domovů žáků. Kombinace těchto forem umožnila ověření funkčnosti online platformy pro využití volnočasové pedagogiky. Zároveň je ve spojení se střídáním témat a úkolů dodržený i požadavek pestrosti a přitažlivosti pro účastníky kroužku.

Po založení kanálu „Objevitelé“ v aplikaci MS Teams a pozvání dětí k zapojení se, byly děti osobně seznámeny s průběhem a formou kroužku. Nastavení aplikace MS Teams proběhlo před zahájením samotného vyučování (viz Obrázek 1). Ve spolupráci s pedagogem informatiky byly vyzkoušené a ověřené funkce, oprávnění a dostupnost tak, aby se při první hodině neztrácel čas a pozornost dětí při nastavování. Na první hodině bylo pouze ověřeno, že všichni účastníci mají k MS Teams přístup i ze svých domovů a vyzkoušeli si různé funkce přímo s vedoucím kroužku.

Obrázek 1: Tým „Objevitelé“ v MS Teams

4.4.1 Hodina „Vesmír“

První hodina byla nazvána „Vesmír“, protože hlavním tématem byla sluneční soustava, vesmír a světové strany. Vesmír je pro žáky v tomto věku velmi oblíbené a zajímavé téma. Mimo jiné se nachází i ve výukových osnovách, proto byl zvolený jako téma první hodiny.

Cíl a účel hodiny

Seznámení účastníků s formou výuky školního klubu, ověření funkčnosti IT vybavení a výuka základních pojmů o vesmíru, naší sluneční soustavě a světových stranách.

Počet účastníků

První hodiny se zúčastnilo 14 dětí, všechny děti se aktivně zapojily do výuky.

Průběh hodiny

V první části hodiny byla na velké obrazovce prezentována sluneční soustava a srovnání velikosti jednotlivých planet v ní. Děti, které znaly nějakou zajímavost o vesmíru, ji samy přednesly ostatním účastníkům a podrobnosti bylo možné ihned dohledat na internetu a sdílet s ostatními. V průběhu hodiny probíhala diskuze nad probíraným tématem. Dále následovala prezentace o určení světových stran v přírodě s použitím kompasu i bez něj. Na fotografiích byly ukázány příklady přírodních ukazatelů severu (lišejníky, mraveniště,

polárka atp.). Diskuse probíhala i o tom, jak sledovat hvězdy, měsíc a planety, co je k tomu potřeba a v jakých místech a časech je pozorování nejlepší.

Dětem byl během prvního setkání nasdílený kvíz v prostředí MS Teams, mohly tak odpovídat samostatně na přidělených počítačích. (viz Obrázek 2). Samotný kvíz je vytvořený pomocí webového nástroje WordWall. Otázky do kvízu byly vybrány tak, aby jim porozuměla vybraná věková skupina dětí, ale zároveň se z kvízu dozvěděly i něco jiného, než se učí například v přírodovědě. Téma kvízu byl vesmír a orientace světových stran. Potom, co byly všechny otázky zodpovězeny, si instruktor a účastníci prošli všechny otázky kvízu a vyhodnotili správné odpovědi. V rámci kvízu byl vyhlášen i vítěz, tři nejlepší soutěžící obdrželi body. Tyto body se pak zapisovaly do tabulky, která byla také uložena v MS Teams a děti tak mohly sledovat průběh jejich úspěšnosti v kvízech po dobu celého kroužku. Témata kvízu každou hodinu korespondovala s tématem hodiny.

Obrázek 2: Soutěžní kvíz na téma vesmír

Domácí úkol

Na konec hodiny děti dostaly úkol, který spočíval v tom, že mají v přírodě určit sever. Toto pak zdokumentovat (foto úkazu a popsat kde ho našly). Měly tak najít například lišejníky, pařez s letokruhy, mraveniště nebo třeba po setmění najít polárku. Své fotky a popis pak poslaly prostřednictvím MS Teams vedoucímu kroužku. Na další hodině pak svoje úkoly prezentovaly v učebně ostatním účastníkům.

Zhodnocení lekce z pohledu vychovatele

Lekce se povedla jak z pohledu zájmu dětí, tak i z pohledu zapojení platformy MS Teams a internetových zdrojů. Děti přijaly kladně i domácí úkol, který obnášel jejich aktivitu venku. Jediný známý negativní vliv v lekci byla občasná ztráta pozornosti při pouštění videí a lákadel v podobě počítačů. S tím je potřeba počítat a věnovat tomu pozornost při dalších hodinách. Reakce dětí byla pozitivní, jednak to bylo dáno tím, že to byl pro děti nový zážitek, a také tím, že děti mohly prezentovaný obsah vidět v jim blízké formě. Tedy jako YouTube videa, animace, fotografie atp. Skloubení fyzické ukázky a promítaného videa bylo velmi užitečné. Vyhodnocování kvízu děti také přijaly velmi pozitivně a líbila se jim určitá míra soutěživosti při průběžném zveřejňování výsledků a zápisu třech nejlepších účastníků.

4.4.2 Hodina „Fyzika“

Druhá hodina byla pojmenována „Fyzika“, protože byly v hodině probírány fyzikální zákony, které můžeme spatřit v našem okolí. Vysvětlení fyzikálních zákonů bylo přizpůsobeno věku účastníků.

Cíl a účel hodiny

Vyhodnocení úkolu z první hodiny a vyzkoušení prezentace těchto úkolů na velké obrazovce prostřednictvím MS Teams. Přiblížit dětem základy fyzikálních zákonů, vysvětlit jim, že vše, co se děje okolo nás, je ovlivněno nějakým přírodním zákonem a ukázat jim to v praxi.

Počet účastníků

Druhé hodiny se zúčastnilo 13 dětí, všechny se aktivně zapojily. Úkol odevzdalo 10 účastníků.

Průběh hodiny

Na začátku druhé hodiny byly prezentovány fotografie a popisky zadaného úkolu. (viz Obrázek 3). Všechny odevzdané úkoly bylo snadné přes MS Teams publikovat všem účastníkům, což zvýšilo efektivitu samotného vyhodnocení, i děti si z ostatních úkolů odnesly další poznatky a vědomosti.

Obrázek 3: Určení světových stran pomocí letokruhů

Prvním příkladem fyzikálních zákonů byla demonstrace gravitační síly na padajících tělesech a vysvětlení, že různě těžká tělesa padají z menší výšky stejnou rychlostí. V ukázce byly použity dva druhy míčků s různou vahou. Dětem byla gravitace vysvětlená i na nich samotných, když zkoušely skákat a snažily se tuto gravitační sílu přemoci.

Na velké obrazovce byly prezentovány na YouTube další pokusy ukazující fyzikální zákony ve formě pochopitelné pro děti 5. ročníků. Dětem se velice líbila video ukázka Archimedova zákona v akváriu, do kterého byla vložena tělesa různých hmotností a velikostí se zaznamenáním zvednutí hladiny vody nebo například zákon akce a reakce na kyvadlech. Na konci druhé výukové hodiny proběhl další kvíz na stránkách WordWall na téma fyzikálních zákonů.

Domácí úkol

Děti dostaly za domácí úkol natočit nebo vyfotit pokus z fyziky dle jejich výběru a výsledek pak uložit na MS Teams. Jako zdroj pro výběr pokusu a inspiraci pro jeho realizaci měly využít internet, například YouTube.

Zhodnocení lekce z pohledu vychovatele

Děti byly nadšené při prezentaci jejich fotografií přírodních úkazů určujících sever v přírodě. Pozitivní přístup byl doložený živou diskuzí, komentováním fotografií a popisováním, kde daný úkaz objevily. Bez sdílení těchto fotografií by tato diskuze určitě

nebyla tak vášnivá a děti by nemohly přímo ověřit s vedoucím kroužku, zda našly správný přírodní úkaz. Samotné fyzikální zákony děti zaujaly, především ty na YouTube a hned je chtěly zkoušet v praxi, což jim bylo zadáno jako domácí úkol. Z pohledu vzdělávání velmi povedená lekce, ve které si děti potvrdily svoje výsledky práce a se zájmem se učily základům fyzikálních zákonů. Cílem nebylo podrobně popsat jednotlivé zákony, ale probudit v dětech zájem a zvědavost a chuť se nadále vzdělávat v tomto směru. Využití MS Teams děti bavilo, těšily se opět na vyhodnocení kvízu.

4.4.3 Hodina „Počasí“

Ve třetí hodině bylo hlavním tématem počasí, jeho projevy a odlišnosti v rámci ročních období a byly stručně vysvětleny situace, při kterých dané jevy počasí vznikají.

Cíl a účel hodiny

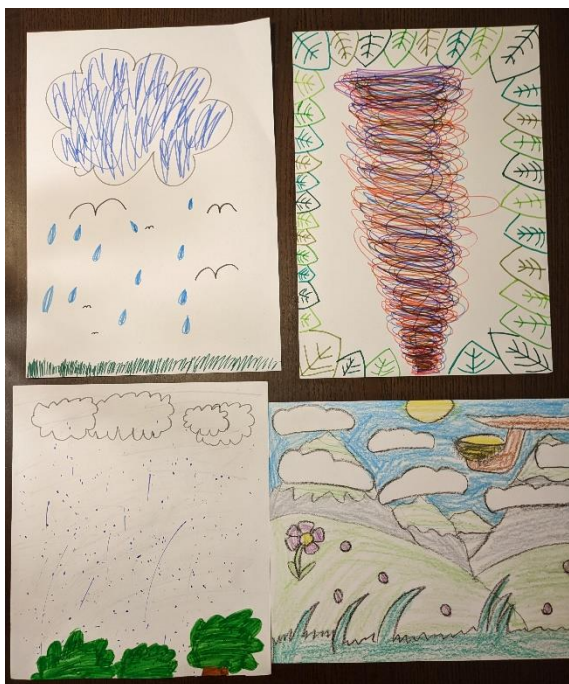
Vyzkoušet si celou hodinu v online prostředí. Zjistit, zda to děti bude bavit a udrží pozornost. Téma hodiny bylo počasí a jeho projevy. Ukázka jevů počasí prostřednictvím videí a fotografií a seznámení dětí, kde mohou sledovat předpověď počasí.

Počet účastníků

Online hodiny se zúčastnilo 10 dětí, všechny se různou měrou zúčastnily a úkol z předchozí lekce odevzdalo všech 10 přítomných dětí.

Průběh hodiny

Třetí výuková hodina probíhala celá online ve formě videokonference. Instruktor prezentoval nahrané a vyfocené fyzikální pokusy od dětí, ty je pak komentovaly a s pomocí pedagoga byl případně dovysvětlen fyzikální zákon z daného pokusu. Během této hodiny byly prezentovány videa týkající se počasí. Součástí byl již tradiční kvíz na téma počasí a jeho jevy. Nejlepší soutěžící opět obdrželi body a následně zapsání do výsledkové tabulky.

Obrázek 4: Odevzdané úkoly namalovaných hydrometeorologických jevů

Domácí úkol

Děti měly za úkol popsat meteorologické jevy, které byly sdíleny prostřednictvím MS Teams. Do příští hodiny měly za úkol namalovat meteorologický jev (bouřku, vichřici, tornádo, atp.) a přinést tento obrázek do učebny (viz Obrázek 4). Ti více odvážní mohli pořídít fotku v dešti, větru.

Zhodnocení lekce z pohledu vychovatele

Reakce dětí v online prostředí je určitě méně bezprostřední než při klasické fyzické účasti. Děti se mohou snáze překřikovat a občas dochází ke zhoršení kvality zvuku a obrazu. Děti s platformou MS Teams umí pracovat už z doby online výuku při pandemii Covid-19, takže jim prostředí bylo známé a uměly použít všechny funkce, které potřebovaly. Většinou děti reagovaly pozitivně a ocenily, že mohou být z domova a nemusí být déle ve škole. Byl však na jejich chování cítit vliv online prostředí a větší ztráta pozornosti. Jednalo se o první online lekci, takže měla své nedostatky jako občasné technické výpadky, děti občas vyrušovaly tím, že psaly do chatu, zapínaly mikrofony a ukazovaly ostatním svůj domov. Nicméně ze zkušenosti s online výukou v době Covidu je to běžný průběh, děti si časem zvyknou na toto prostředí a chovají se více ukázněně.

4.4.4 Hodina „Uklidme svět“

Uklidme svět – povídání o ekologii odpadcích třídění, kdo jak třídí odpad a jestli ví, jak je to správně. To bylo téma čtvrté hodiny probíhající zase v učebně.

Cíl a účel hodiny

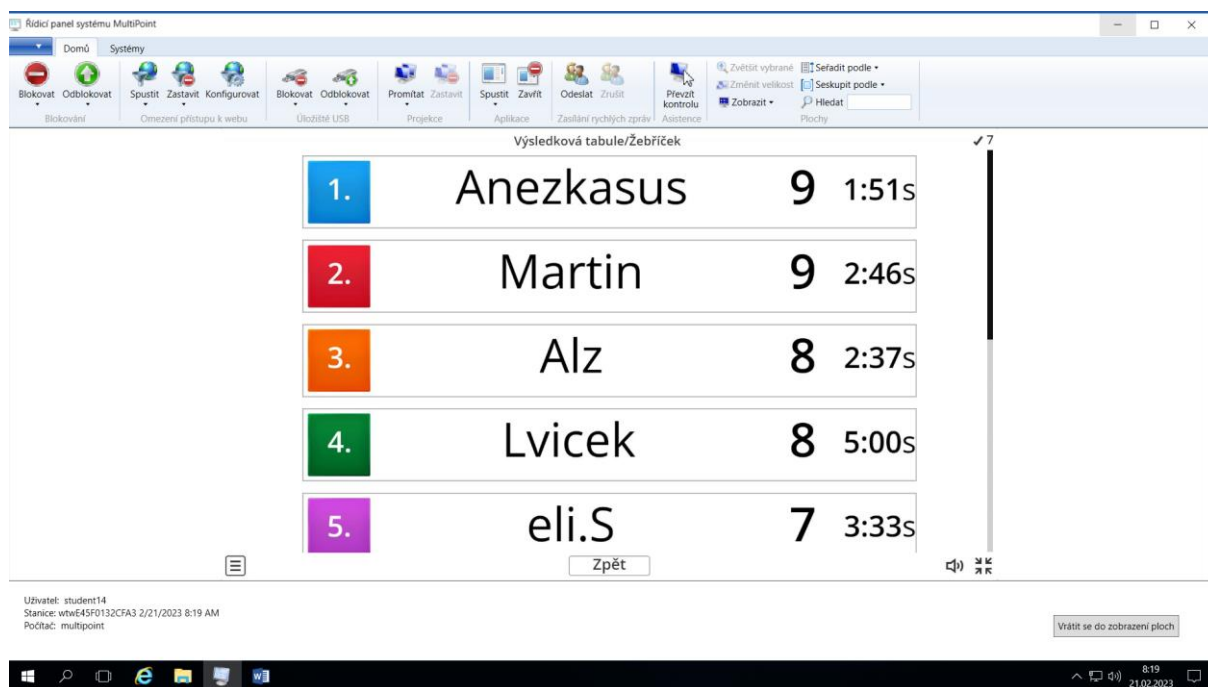
Ukázat dětem, jak nakládat s odpady, vzbudit zájem o úklid svého okolí a nevyhazování odpadků mimo koše a popelnice. Vysvětlit dětem, jak mohou šetřit s odpadem, a jaký vliv má například nerecyklovaný plast na ekologii moří.

Počet účastníků

Hodiny se zúčastnilo 10 dětí, všechny se aktivně zapojily do výuky.

Průběh hodiny

Po prohlídnutí fotografií a obrázků, které měly děti za úkol, jsme si pustili video na ČT Edu (Česká televize, 2023) o dobrovolnickém úklidu odpadků. Povídali jsme si o recyklaci odpadků a ukazovali obrázky popelnic a kontejnerů, u kterých děti měly poznat na jaký druh odpadu jsou. Pustili jsme si i video o znečištění moře plasty na YouTube a co můžeme udělat pro to, abychom neprodukovali zbytečný odpad. Na konci hodiny již tradiční kvíz a vyhodnocení. (viz Obrázek 5).

Výsledková tabule/Žebříček		
1.	Anezkasus	9 1:51s
2.	Martin	9 2:46s
3.	Alz	8 2:37s
4.	Lvicek	8 5:00s
5.	eli.S	7 3:33s

Uživatel: student14
Stanice: wtaE45F0132CFA3 2/21/2023 8:19 AM
Počítač: multipoint

Obrázek 5: Vyhodnocení kvízu na téma odpady

Domácí úkol

Děti dostaly za úkol zdokumentovat úklid ve svém blízkém okolí. Byly poučené, že mají mít ochranné pomůcky a nesbírat nebezpečné věci. Mohly také vyfotit popelnice na tříděný odpad a na příští hodině popsat, jak tyto popelnice využívají.

Zhodnocení lekce z pohledu vychovatele

Na dětech bylo znát, že jsou rády v počítačové učebně, mají okolo sebe spolužáky a atmosféra byla živější a děti aktivnější než v online prostoru. Recyklaci odpadků děti znají, probírali je i v rámci školní výuky, nicméně praktickou část s úklidem, tříděním odpadu, a celkovým vlivem odpadu na ekologii tak dobře neznají. Ukázalo se, že děti vnímají dobře střídání online a osobní účasti. Ocenily výukové video na ČT EDU a širokou škálu nabízených materiálů na tomto webu.

4.4.5 Hodina „Recyklace papíru“

Vzhledem k tomu, že hodina o ekologii a třídění odpadů se žákům líbila, bylo téma páté hodiny operativně změněné opět na ekologii, zejména na recyklaci. Konkrétně byla řeč o recyklaci papíru.

Cíl a účel hodiny

Seznámit děti s výrobou a recyklací papíru. Jak je důležité použitý papír recyklovat, tedy správně papír vyhazovat do kontejneru na papír. Také jak se recyklací papíru se šetří příroda, a jak důležité je dřevo jako materiál.

Počet účastníků

Této lekce zúčastnilo 12 dětí, všechny se dobrovolně zapojily do hodiny.

Průběh hodiny

Ukázali jsme si, jak se papír vyrábí a co všechno se vyrábí z něj. Celý tento proces byl vysvětlený ve výukovém videu „*Brd'o a papír*“ na ČT Edu pro 1. stupeň ZŠ. Řekli jsme si, jaký smysl má třídění papíru, a proč se nosí papír do školy v rámci sběru. V hodině jsme si ukázali na několika věcech rozdíl mezi recyklovaným a nerecyklovaným papírem (noviny, papír do tiskárny, toaletní papír). Na konci hodiny kvíz nebyl, protože původně byl plánovaný na jiné téma.

Domácí úkol

Tentokrát byl úkol hodně dobrovolný a spočíval v domácí výrobě papíru. Dětem byl prostřednictvím MS Teams nasdílen postup formou odkazu na web samosebou.cz. Pomocí tohoto postupu se měly pokusit o výrobu vlastního papíru. Svůj recyklovaný papír měli vyfotit a poté přinést do hodiny.

Zhodnocení lekce z pohledu vychovatele

Děti se samy přihlásily o téma recyklace odpadu a ekologii na základě diskuze ze začátku hodiny o úklidu v jejich okolí. Hodina všechny bavila, ocenily výukové video a zároveň kvitovaly možnost na vlastní oči rozpoznávat recyklovaný a nerecyklovaný papír. Lekce byla úspěšná, v dětech vzbudila zájem o ekologii a třídění odpadů. Z pohledu digitálních technologií bylo přínosem, že si děti mohou prohlédnout výuková videa, na která vždy odkaz zůstává v chatu MS Teams a mohou ho tak použít i mimo výuku. Sdílení postupu výroby papíru v domácím prostředí je taky díky těmto nástrojům snadné a efektivní.

4.4.6 Hodina „Konjunkce Venuše a Jupiteru“

Vzhledem k tomu, že v této době byla velmi dobře viditelná konjunkce Venuše a Jupiteru, tak se nabízelo vrátit k tématu vesmír.

Cíl a účel hodiny

Seznámit děti s možností sledovat noční oblohu, vysvětlit dobře viditelnou konjunkci Venuše a Jupiteru a vzbudit v nich zájem o sledování noční oblohy.

Počet účastníků

Tentokrát bylo 10 účastníků kurzu.

Průběh hodiny

Proběhlo malé opakování a ukázka naší sluneční soustavy a na YouTube bylo shlédnuto video, jak taková konjunkce vzniká a jak často se děje. Došlo i na vysvětlení, jak lze sledovat noční oblohu, že je možné využít klasický binokulární dalekohled, a že existují i hvězdářské dalekohledy, které umožní větší přiblížení vesmírných těles. Vedoucí klubu dětem řekl, co v tomto roce bude zajímavé sledovat na obloze (byla zelená kometa, úplněk, meteorický roj, atp.) Dětem byly na MS Teams nasdíleny odkazy na internetové stránky zabývající se astronomií, jako například astro.cz, planetum.cz atp. Na konci hodiny proběhl opět WordWall kvíz s tematikou vesmíru.

Domácí úkol

Děti dostaly za úkol pokusit se vyfotit noční oblohu s konjunkcí Venuše a Jupitera a nasdílet to na MS Teams.

Zhodnocení lekce z pohledu vychovatele

Reakce byly pozitivní, díky dobrému počasí si skoro všechny děti všimly této konjunkce, proto je téma zajímalo. Baví je sledovat videa na YouTube a ČT Edu, proto každou hodinu bylo nějaké krátké video promítáno. Z reakce dětí byl zřetelně vzbuzený zájem o vesmír a sledování noční oblohy a děti se těšily, až vyfotí noční oblohu. Online platforma pomohla pro rychlé a efektivní sdílení zdrojů informací a přenos nafocených nočních obloh od dětí.

4.4.7 Hodina „Stopy zvířete“

V sedmé hodině byl návrat na Zem a téma bylo stopy zvířat a jejich rozpoznávání.

Cíl a účel hodiny

Naučit děti rozpoznání pár druhů nejběžněji se vyskytujících zvířete, zopakovat si druhy, které žijí v okolí a vzbudit zájem o prozkoumání blízké přírody a nalezení stop zvířete.

Počet účastníků

Lekce se zúčastnilo 12 žáků.

Průběh hodiny

Na velké obrazovce byly ukázány stopy lesní zvířete, která žije v našem okolí. Fotografie a kresby stop byly prezentovány přímo z vyhledávače Google. Na vytištěných materiálech byly ukázány stopy zvířete (viz Obrázek 6) a s dětmi proběhla diskuze, zda již potkaly na procházce v lese nebo na poli nějaké zvíře a zda viděly nějakou stopu. Děti vyjmenovaly zvířata, která žijí v našich lesích a z ČT EDU byla promítána ukázka o stopování zvířete. Na konci lekce proběhl kvíz s poznáváním stop.

Obrázek 6: Ukázka zvířecích stop

Domácí úkol

Děti dostaly za úkol najít a vyfotit stopu zvířete v přírodě (viz Obrázek 7). Pokud budou mít možnost, tak mohou stopy vylít ze sádry. Postup, jak na to, byl sdílen přes MS Teams. Pokud se to někomu nepodaří, tak může v lese vyfotit místa, kde si myslí, že zvěř nejčastěji chodí.

Obrázek 7: Ze sádry vylité stopy zvěře

Reakce dětí z pohledu vychovatele

Atmosféra byla opět živá, děti proaktivní a zajímaly se o stopování a představovaly si pod tím velké dobrodružství. Ocenily opět videa, sdílení fotek a kreseb stop a možnost vyfotit nalezené stopy. Většinu dětí lekce bavila, ocenily formu diskuze, názorných ukázek a dle reakcí dětí byl i zájem o stopování zvěře v přírodě. Bez možnosti promítat a sdílet by děti musely vystačit s ilustracemi v učebnici/knize a radost z nalezené stopy v lese by nebylo možné rychle zprostředkovat přes zasloupanou fotografii.

4.4.8 Hodina „Statická elektřina“

V osmé lekci bylo opět téma „Fyzika“ a fyzikální zákony. Tentokrát se zaměřením na statickou elektřinu. Fyzika a elektřina je téma pro 2. stupně základních škol, ale dětem byl na jednoduchých příkladech ze života vysvětlen pojem statická elektřina.

Cíl a účel hodiny

Vysvětlit základy statické elektřiny, ukázat její vliv a výskyt v běžném životě a vzbudit zájem o vědu a pokusy.

Počet účastníků

Lekce se zúčastnilo 9 dětí.

Průběh hodiny

Vychovatel ukázal na názorném příkladu s nafukovacím balónkem, jak lze snadno statickou elektřinu vyvolat. Promítáno bylo opět video z ČT Edu, ve kterém studenti středních škol vysvětlují statickou elektřinu a ukazují příklady, jak jí vyvolat. Děti si samy mohly vyzkoušet, jak na ně statická elektřina působí jako např. ježení chloupků a vlasů, statický výboj atp. (viz Obrázek 8). Na konci lekce proběhl opět krátký kvíz na statickou elektřinu a fyzikální zákony.

Obrázek. 8: Demonstrace statické elektřiny na balóncích

Domácí úkol

Děti dostaly za úkol vyvolat doma statickou elektřinu, a to pomocí tření nafukovacího balónku a přitahování jiných objektů k němu. Inspiraci mohou děti čerpat ze zaslaných odkazů na YouTube a ČT Edu.

Zhodnocení lekce z pohledu vychovatele

Reakce dětí na všechny možné experimenty prováděné přímo s nimi vždy reagují kladně, tady je vidět nenahraditelnost online prostředím. Nicméně díky videím promítaným při lekci a sdílení odkazů na další pokusy mohou vyzkoušet tyto experimenty i doma a podělit se o úspěchy s kamarády hned po dokončení experimentu. Jak bylo již uvedeno, lekce byla úspěšná jak vzbuzením zájmu o experimenty a fyzikální zákony obecně, tak i z pohledu využití online nástrojů pro sdílení obsahu a prezentování. Statická elektřina měla úspěch a její účinek děti bavil. To, jak si děti mohly vyzkoušet tření balónku a vliv statické elektřiny na sobě, by v online prostředí nebylo zdaleka tak zábavné a pro děti méně obohacující.

4.4.9 Hodina „Ptáci“

V předposlední hodině byla pozornost zaměřena na ptactvo, jaké druhy ptáků známe, čím se živí a jak je lze sledovat a případně krmit.

Cíl a účel hodiny

Seznámit děti s ptactvem ve svém okolí, jak ptáky poznat a jak je krmit. Cílem je i dětem ukázat, jak je nutné přírodu chránit a, že jsou ptáci užiteční.

Počet účastníků

V deváté lekci bylo přítomno 10 žáků.

Průběh hodiny

Vychovatel ukázal na fotografiích dětem několik nejznámějších ptáků žijících na území České republiky, pustil na YouTube i jejich zpěv, aby si děti spojily ptačí zpěv s konkrétním druhem. Po shlédnutí několika krátkých videí na ČT Edu o datlech, vlaštovkách a čápech byla vychovatelem ukázána možnost aplikace na rozpoznání ptačího zpěvu na mobilním telefonu s názvem BirdNET a aplikace na rozpoznání rostlin, hmyzu a zvířat dle fotografií, která se nazývá Seek. Na konci hodiny byl krátký kvíz s obrázky ptáků.

Domácí úkol

Děti dostaly za úkol natočit na mobilní telefon nebo tablet video se zpěvem ptáků a určit o jakého ptáka jde. Pokud se jim podaří nějakého ptáka vyfotit, tak i tuto fotografii nasdílet přes MS Teams.

Zhodnocení lekce z pohledu vychovatele

Téma děti zajímalo, určitě byl zájem chladnější než v předešlé hodině s pokusy, ale líbila se jim ukázka aplikace na rozpoznávání zpěvu ptáků a identifikace rostlin a živočichů. Vzhledem k tomu, že šlo již o 8. hodinu, tak děti už měly naučený režim, vyrušování bylo minimální a atmosféra celou dobu pozitivní. Lekce byla úspěšná, ale téma nebylo pro některé děti tak zajímavé jako fyzikální experimenty nebo vesmír. Z pohledu využití moderních technologií měla velký přínos aplikace pro rozpoznávání rostlin a živočichů, o kterou děti projevíly zájem i do svých mobilních telefonů. Ty však ve škole nesmí mít, proto si tuto aplikaci mohly vyzkoušet až doma. Zájem o prozkoumávání a vzdělávání však hodina zvedla.

4.4.10 Hodina „Objevitelé“

V poslední hodině nebylo nové téma již otevíráno. Došlo na diskuzi o formě a náplně kroužku „Objevitelé“. S dětmi bylo diskutováno o tom, jak se jim líbí využívání MS Teams ve volnočasovém vzdělávání, zda by to chtěly používat i v jiných volnočasových

aktivitách, zda se o nějaké probrané téma více zajímaly a jak hodnotí lekci, která byla celá online oproti ostatním lekcím.

Cíl a účel hodiny

Vyhodnocení celého kurzu, získání zpětné vazby od dětí a vyhlášení výherců kvízu.

Počet účastníků

Poslední hodiny se zúčastnilo 11 dětí.

Domácí úkol

Děti nedostaly žádný úkol.

Zhodnocení lekce z pohledu vychovatele

Na dotazy ohledně formy volnočasové výuky se zapojením moderních online nástrojů jako jsou MS Teams, YouTube, kvízy atp. reagovali žáci velmi pozitivně. Je to věc, která je baví, ve škole je využívána minimálně a oceňují možnost se podělit se spolužáky o úspěchy a radost hned po dokončeném úkolu. Děti ocenily i promítání videí v hodinách, ale zmiňovaly, že nesmí být příliš dlouhé, ideálně do 5 minut. Hodina, která proběhla celá online, pro ně byla zajímavým zpestřením a většině dětí by vyhovovalo občas takovou formu volnočasové aktivity mít. Ale shodly se na tom, že více je bavily hodiny s osobní účastí v učebně. Z reakce dětí a jejich odpovědí je hodnocení lekce pozitivní. Děti ocenily využití moderních nástrojů, které jim umožňují srozumitelnou, rychlou a dostupnou formou vysvětlit a ukázat spoustu oblastí. Z diskuse s dětmi vyplynulo, že pokud je využívání online platformy v omezené formě, tak je vnímáno pozitivně, ale nechtěly by kroužek, který by probíhal pouze online, většina dětí zmínila i negativní zkušenosti s online výukou v době pandemie.

4.4.11 Zhodnocení Kroužku Objevitelé

Z absolvovaných 10 lekcí s využitím platformy MS Teams plyne, že vhodně a v rozumné míře použité moderní technologie jako jsou aplikace, sociální sítě, video návody atp. dokázaly v dětech podpořit zájem o vzdělávání a vědu, nenásilnou formou je vedly k aktivitám i venku a podporovaly tak pohyb. Ukázalo se, že děti tyto moderní nástroje vnímají většinou pozitivně a jde jen o to, jak se využijí ve prospěch volnočasového vzdělávání. Děti stále dávají přednost fyzickému setkávání, je pro ně důležitá socializace, přímý kontakt s kamarády. Limitem online prostředí je ztráta pozornosti dětí, menší kontrola nad činností dětí a občasné technické nedostatky v podání výpadků připojení a zhoršené kvality zvuku a obrazu.

Technické problémy na straně žáků se řeší obtížně a jsou časově náročné. Ukázalo se, že pro online platformu je vhodná menší skupina žáků, která se lépe organizuje a vychovatel má větší kontrolu nad pozorností žáků. Limitujícím faktorem je i nutná technická zdatnost vychovatele a samotných žáků, osvědčilo se ověřit funkčnost technického vybavení a počítačovou gramotnost žáků před zahájením první lekce, ušetří to spoustu času v samotných hodinách.

5 Vyjádření se k průzkumným otázkám

V praktické části bakalářské práce byly stanovené dvě základní průzkumné otázky, ke kterým jsou níže uvedena zjištění.

1) Zjistit, jak žáci pátých ročníků využívají sociální sítě a moderní technologie při svých volnočasových aktivitách, a jaký mají vztah k využívání sociálních sítí a online nástrojů při volnočasové pedagogice.

Z výsledků dotazníkového průzkumu lze odpovědět na otázku, zda děti ve středním školním věku využívají sociální sítě a moderní online nástroje při volnočasové pedagogice. Vzorek žáků je samozřejmě velmi malý a nelze tak výsledek tohoto šetření zobecňovat, nicméně nějaký vhled do problematiky nám poskytl. Vztah dětí středního školního věku k sociálním sítím a online nástrojům je veskrze pozitivní, ale při spojení s volnočasovou pedagogikou se tento vztah v dotazníku spíše neprojevuje. Představa žáků 5. tříd o organizovaných zájmových aktivitách je tedy spíše stále vázaná k fyzické účasti bez využívání online nástrojů. Je to dáno také druhem volnočasové aktivity, protože většina dotázaných žáků navštěvuje sportovně nebo hudebně a výtvarně založené kroužky, které by na online platformě fungovali nejspíše obtížně.

2) Otázka je ověřit v praxi, zda lze efektivně využívat tyto technologie jako platformu pro volnočasovou pedagogiku a zda má pozitivní vliv na výchovu dětí.

Druhá formulovaná otázka měla být ověřena v praxi. Pro účely bakalářské práce vytvořený školní klub s názvem „Objevitelé“ měl za úkol v praxi ověřit, zda využití online nástrojů pro sdílení obsahu a komunikaci mezi účastníky bude přínosné pro žáky i vychovatele. Po absolvování 10 lekcí, ve kterých bylo využito MS Teams jako online platformy a sociálních sítí jako zdrojů informací z jednotlivých oblastí je možné odpovědět, že při správném způsobu využití těchto nástrojů mohou přinést pozitivní efekt ve volnočasové pedagogice. Umožňují rychlé a dostupné sdílení poznatků, zážitků a zdrojů informací mezi členy volnočasové aktivity,

zvyšují atraktivitu pro účastníky tím, že nabízí širokou paletu možností, jak prezentovat obsah, soutěžit a zapojit jednotlivé členy. Samozřejmě záleží na typu aktivity, protože u některých lze tyto nástroje využít snadno (IT kroužky apod.) a u některých obtížně (sport, hudba). V online prostředí je komplikované zaujmout větší skupinu účastníků, proto je vhodné tyto nástroje využívat s menší skupinou.

Diskuse

Z dotazníkové průzkumu vyšlo, že děti sociální sítě a moderní online nástroje při organizovaných volnočasových aktivitách používají velmi omezeně nebo vůbec. Pouze 15 % dotázaných žáků odpovědělo, že využívá některý z těchto moderních nástrojů na kroužcích. Většina zájmových kroužků se spíše snaží děti od počítačů držet dál. Výjimkou jsou pouze IT orientované kroužky. Výsledky průzkumu tak vychází spíše v neprospěch sociálních sítí z pohledu využití sociálních sítí ve volnočasové pedagogice a děti také neprojevily v dotazníku velký zájem o takovou formu volnočasového vzdělávání. Téměř dvě třetiny dotázaných žáků odpovědělo, že nemá zájem využívat sociální sítě a online nástroje na kroužcích, které navštěvují. Na 80 % dotázaných respondentů si neumí představit, nebo by je nebavil kroužek, který by byl pouze online formou. Zde tedy vidíme, že děti spíše inklinují ke klasické formě volnočasových aktivit. Z odpovědí v dotazníkovém průzkumu však také vyplývá, že na internetu a sociálních sítích tráví velkou část volného času 64 % dotázaných žáků. Sociální sítě internet využívají především pro komunikaci s kamarády, konzumaci obsahu a hraní her. Je tu ale také vidět pozitivní vliv využívání těchto nástrojů, protože dvě třetiny dotázaných přiznalo, že z těchto zdrojů získávají i vědomosti a informace, které pak využijí při výuce ve škole. Je však také nutno vzít v potaz, že skupina respondentů jsou 10–12leté děti, které jsou ovlivněny tím, jaké kroužky navštěvují. Mohou se také snažit odpovídat tak, aby to vyznělo ve prospěch trávení volného času venku a bez použití mobilních telefonů a počítačů, protože vědí, že přílišné využívání těchto věcí je nežádoucí. Výsledky průzkumu také nejsou založené na příliš rozmanité skupině žáků, jde pouze o jednu školu a jeden ročník základní školy. Jejich názor může být i ovlivněný zkušenostmi z online výuky v době pandemie, která je příliš nebavila.

Vliv zjištěných výsledků se může lišit podle typu školy a jejího zaměření, jak uvádí někteří autoři (Všetečková, 2020), ale svou roli může hrát také to, zdali jsou základní školy na vesnicích a v menších okresech nebo ve velkých městech. Při průzkumu, zda se jiní autoři zabývali touto problematikou vyšlo najevo, že většina prací se soustředí na využití sociálních sítí v pedagogice jako takové, nikoliv pouze ve volnočasové. Několik prací se zaměřuje

na využití sociálních sítí ve volném čase nebo při vzdělávání a zjišťují jejich vliv na děti a mládež (Rambousková, 2015; Roleček, 2020; Všečeková, 2020). Ve většině prací se zmiňují rizika přílišného využívání sociálních sítí a nebezpečí zneužití dětí na internetu a odborná literatura k tomuto tématu tedy není dostupná. Zároveň však vychází sociální sítě i jako zajímavý nástroj pro vzdělávání s potenciálem pro využití v pedagogice i v budoucnu. Využívání sociálních sítí při volnočasové pedagogice není častým tématem odborné literatury. Autoři zabývající se volnočasovou pedagogikou většinou ve svých publikacích nezmiňují propojení s online nástroji (Pávková, Průcha). Nicméně využití online platformy pro volnočasové vzdělávání není v rozporu se zásadami, funkcemi a cíli volnočasového vzdělávání. V době pandemie Covid19 se ukázalo, že i online kontakt v podobě videohovorů s vrstevníky a učiteli je lepší než pouhé předávání textových zadání úkolů. V té době došlo k urychlení nástupu těchto technologií i v prostředí školství, díky nim bylo snazší překonat lockdowny a zavřené školy.

Praktické ověření využití online nástrojů a sociálních sítí při volnočasové pedagogice v této bakalářské práci jde však trochu proti výsledkům dotazníkového šetření. Děti jednotlivé lekce velmi bavily, rády sdílely získané zkušenosti mezi sebou a z pohledu vychovatele bylo využití také velmi přínosné, a to hlavně z důvodu rychlého sdílení informací. Z absolvované praxe bylo zjištěno, že jako hlavní výhody využití online nástrojů tkví především ve vyšší atraktivnosti, pestrosti a v možnosti sdílet své úspěchy i mimo čas vyměřený pro lekci. Online nástroje nabízejí velmi širokou paletu využití při volnočasovém vzdělávání, mnohdy mohou pomoci nahradit klasické učební pomůcky, a to s nižšími náklady. Děti jsou zvyklé tyto nástroje využívat i ve svém volném čase, a proto je jim blízká forma získávání vědomostí ze sociálních sítí a internetových zdrojů. Naopak je důležité dětem ukázat, jak s těmito informacemi pracovat, jak si informace ověřit a jak je interpretovat.

Atraktivnost kurzu „Objevitelé“ mohla být však ovlivněna tím, že se jednalo o něco nového pro vybranou skupinu žáků, dále je možné, že by kroužek po delším časovém úseku – například v horizontu půl roku nemusel být již tak zajímavý. Důležitý je také aspekt vhodného využívání online nástrojů, přílišné využití děti neocenily, ztrácí rychle pozornost a přichází o možnost bezprostřední reakce na různé vjemy. Fyzický kontakt je zdá se nenahraditelný. V praxi se ukázalo, že čistě online realizované lekce jsou méně atraktivní pro účastníky a pro vedoucího skupiny jsou náročnější na udržení pozornosti a individuální práce s účastníky než lekce s fyzickou účastí. Vybraná skupina žáků byla malá na to, aby šly dělat obecné závěry a využití moderních online nástrojů včetně sociálních sítí je silně ovlivněno typem zájmové aktivity.

Jiné bude využití těchto nástrojů u sportovně založených kroužků a jiné u jazykově nebo IT založených. Některé výhody online nástrojů však lze využít i při sportovně založených aktivitách, například při špatném počasí ukazovat různé techniky cvičení, motivační videa atp. I v průzkumu odpovědělo 8 žáků, že si umí představit využití online nástrojů ve sportovních kroužkách. Jednou z funkcí volnočasové pedagogiky je zdravotní funkce, většina volnočasových aktivit je proto zaměřena na pohyb nebo trávení volného času v přírodě, a naopak se snaží děti od obrazovek odvést. I z dotazníkového šetření vyplynulo, že děti tráví na internetu velkou část svého volného času. Z těchto důvodů i rodiče raději své děti umístí do kroužku, který je pohybově orientovaný než do počítačově zaměřeného kroužku. Využití těchto nástrojů tak nelze zdaleka použít vždy, ale pokud se použijí ve správném množství, tak mohou být z pohledu volnočasového vzdělávání pro účastníky i vychovatele přínosem.

Závěr

Bakalářská práce měla za cíl popsat využívání sociálních sítí a online nástrojů ve volnočasové pedagogice u dětí středního školního věku a ověřit v praxi přínosy a nevýhody využití těchto nástrojů.

Téma pozitivního využívání sociálních sítí ve vzdělávání a pedagogice volného času je téma aktuální a zároveň nedostatečně ověřené výzkumnými studii. Děti na sociálních sítích tráví velkou část svého volného času, používají je i na získávání vědomostí a sdílejí zde své zkušenosti, proto se nabízí využití těchto online zdrojů a nástrojů právě ve vzdělávání. Ve školním prostředí se již začínají používat různé internetové nástroje a aplikace jako platforma pro vzdělávání, nicméně využití ve volnočasové pedagogice není tak běžné. Přitom právě podstata volnočasové pedagogiky podbízí k využití možnosti internetu a online nástrojů.

V bakalářské práci byly stanoveny dva hlavní cíle korespondující s průzkumnými otázkami. Teoreticky jsou zpracována témata jako pedagogika volného času, školní věk a sociální sítě. Praktická část byla věnována realizaci školního kroužku s využitím online nástrojů a vyhodnocení dotazníkového průzkumu na téma využívání sociálních sítí u dětí středního školního věku.

Mezi nejdůležitější zjištění patří to, že využití sociálních sítí a online nástrojů může ztraktivnit a zefektivnit volnočasové aktivity pro účastníky i pedagogy. Dalším zjištěním je, že děti na kroužcích, které navštěvují, téměř vůbec nevyužívají online nástroje. Z odpovědí žáků lze také vyčíst, že ani neprojevují zájem o využívání těchto nástrojů ve volnočasovém vzdělávání. Už vůbec nestojí o výhradně online formu kroužků. Nicméně z praxe získané zkušenosti ukázaly, že v případě správného využívání těchto nástrojů dochází k efektivnějšímu sdílení znalostí, poznatků a zkušeností a některá témata lze lépe pojmut a vysvětlit, když se využijí například názorná videa a vzdělávací aplikace.

Mezi moje doporučení, které vycházejí z výsledků této bakalářské práce, patří především správná míra a forma používání sociálních sítí v kroužcích. Děti využívání těchto nástrojů velmi bavilo, ale atraktivita a přínos nerostl s mírou využití. Pokud je použití těchto nástrojů na úkor fyzického kontaktu s ostatními účastníky kroužku nebo prostoru pro realizaci, tak dochází ke ztrátě pozornosti dětí a kroužek se stává méně atraktivním. Realizaci výhradně online kroužků bych spíše nedoporučila a když už je to nutné, tak v omezeném množství účastníků a čase. Možnost sdílet své poznatky a zkušenosti online je velkým přínosem a děti zůstávají v kontaktu s ostatními členy kroužku i mimo vyhrazený čas dané volnočasové

aktivity. Obecným cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat a oceňovat, proto je důležité dbát na to, aby online nástroje využívané ve volnočasové aktivitě nevedly k nadužívání počítačů a mobilních telefonů, ale aby byly spíše přidanou hodnotou daného kroužku.

Příloha bakalářské práce obsahuje dotazník, který byl rozdán žákům pátých tříd a měl za cíl získat orientační vhled do problematiky a zjistit, jak žáci využívají sociální sítě a moderní technologie při svých volnočasových aktivitách a jaký mají vztah k těmto online nástrojům.

Věřím, že výsledky této bakalářské práce umožnily orientační vhled do problematiky sociálních sítí a online nástrojů jako platformy pro volnočasovou pedagogiku, a že dalším výzkumníkům přinesou inspiraci k tomu, věnovat se tomuto tématu blíže. Popsaný volnočasový kroužek a zkušenosti z něj mohou být zase inspirací pro vychovatele k realizaci podobného způsobu vedení kroužků a volnočasových aktivit.

Seznam použité literatury

1. Děti a rizika sociálních sítí. *Šance Dětem* [online]. © 2022 [cit. 15.04.2023]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/deti-rizika-socialnich-siti>
2. DOČEKAL, D., ECKERTO VÁ, L. *Bezpečnost dětí na internetu: Rádce zodpovědného rodiče*. Praha: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-2513-804-5.
3. Druhy sociálních sítí v roce 2023. *Specialista na sociální sítě, PPC kampaně, Tomáš Černovský* [online]. ©2019 [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://www.cernovsky.cz/marketing/druhy-socialnich-siti/>
4. Funkce. *WordWall, Create better lessons quicker* [online]. ©2023 [cit. 05. 03. 2023]. Dostupné z: <https://wordwall.net/cs/features>
5. Harvard T.H. Chan. *Social media use can be positive for mental health and well-being* [online]. ©2023 [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://health.clevelandclinic.org/dangers-of-social-media-for-youth/>
6. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. přeprac. a aktual. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
7. HULANOVÁ, L. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9. 6.
8. KOPECKÝ, K. *Stalking a Kyberstalking –nebezpečné pronásledování*. Olomouc, 2010. ISBN 978-80-254-7737-3.
9. KRČMÁŘOVÁ, B. *Děti a online rizika*. Praha: Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.
10. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.
11. MATĚJČEK, Z., POKORNÁ, M. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, Starší školní věk*. Jinočany: H&H, 1998. ISBN 80-8602-221-8.
12. MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 5. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0202-8.
13. National Poll on Children's Health. *National Poll on Children's Health* [online]. ©2023 [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://mottpoll.org/reports/sharing-too-soon-children-and-social-media-apps>
14. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
15. PAVLÍČEK, A. *Nová media a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1742-1.

16. PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. 4. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0872-3.
17. Přehled Centra pro vyučující. *Microsoft Learn*. [online]. © Microsoft 2023 [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://learn.microsoft.com/cs-cz/training/educator-center/?source=mec>
18. RAMBOUSKOVÁ, M. *Sociální sítě a jejich využití ve vzdělávání* [online]. Hradec Králové, 2015 [cit. 15.04. 2023]. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Fakulta informatiky a managementu. doc.RNDr. Petra Poulová, Ph.D. Dostupné z: <https://theses.cz/id/dzokg7/STAG63954.pdf>
19. ROLEČEK, J. *Sociální sítě ve vzdělávání* [online]. Hradec Králové, 2020 [cit. 15.04. 2023]. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D. Dostupné z: <https://theses.cz/id/00hmk6/STAG92370.pdf>
20. SPRITZER, M. *Digitální demence*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7.
21. Sociální sítě – INTERNETEM BEZPEČNĚ. *INTERNETEM BEZPEČNĚ – Užívejme internet bezpečnějším způsobem* [online]. ©2018 INTERNETEM BEZPEČNĚ. [cit. 05.03.2023]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/socialni-media/socialni-site/>
22. THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
23. VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. 2. vydání. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.
24. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie, dětství a dospívání*. 2. vydání. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
25. VŠETEČKOVÁ, M. *Sociální sítě ve vzdělávání* [online]. Olomouc, 2020 [cit. 15.04. 2023]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. PhDr. René Szotkowski, Ph. D. Dostupné z: https://theses.cz/id/n4rs03/BP_-M._Vseteckova.pdf
26. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Facebook* [online]. ©2022 [cit. 05. 03. 2023]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Facebook>
27. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Microsoft Teams* [online]. ©2022 [cit. 15. 04. 2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Microsoft_Teams
28. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Twitter* [online]. ©2022 [cit. 05. 03. 2023]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Twitter>
29. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Youtube* [online]. ©2022 [cit. 05. 03. 2023]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/YouTube>

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník Využití sociálních sítí a moderních technologií jako platformy pro volnočasovou pedagogiku

Dotazník pro 5. třídu

Prosím o vyplnění dotazníku pro mojí bakalářskou práci na téma „Využití sociálních sítí a moderních technologií jako platformy pro volnočasovou pedagogiku“. Dotazník je anonymní (nikde nepíšete Vaše jméno) a jeho vyplnění zabere cca 10 min. Veškeré získané údaje z tohoto dotazníku budou použity výhradně pro bakalářskou práci a nebudou poskytnuta dalším stranám.

Děkuji Petra Macourková

Pouze textově

Grafem

Vyhovující odpovědi kroužkujte. Pokud není uvedeno jinak, tak, zakroužkujte jen jednu odpověď.

Obecné údaje

1. Jsi dívka nebo chlapec?

- a. dívka
- b. chlapec

2. Kolik ti je let?

- a. 10 let
- b. 11 let
- c. 12 let

3. Jaké bylo tvé vysvědčení na konci 4. třídy?

- a. Samé jedničky
- b. Jedničky a dvojky
- c. Byly na něm i trojky
- d. Byly tam i čtyřky
- e. Opakuji třídu

Volný čas a kroužky

Pokud nenavštěvuješ žádné kroužky, tak otázky č. 5 až č. 7 přeskoč.

4. Jak trávíš volný čas nejraději?

- a. s rodinou
- b. s kamarády
- c. u počítače, televize, mobilu
- d. na různých kroužcích, které navštěvuji
- e. jinak? Napiš:

Jaké navštěvuješ kroužky

5. Ve volném čase navštěvuji (*můžeš zakroužkovat více odpovědí*)

- a. sportovní kroužky
- b. hudební kroužek
- c. výtvarný kroužek
- d. taneční kroužky
- e. organizované aktivity DDM
- f. bojové sporty
- g. jiné? Napiš jaké:

.....
.....

6. Jak často kroužek navštěvuješ:

- a. 1x v týdnu (nebo méně)
- b. 2x – 3x v týdnu
- c. Vícekrát v týdnu
- d.

7. Používáte na nějakém z kroužků i internet?

- a. Pokud ano, napiš, na jakých kroužkách:

.....

- b. Ne

8. Jaký kroužek by podle tebe mohl využívat dohromady osobní setkávání a internet? (chodit tam, ale i setkávat se i online) (*můžeš zaškrtnout více odpovědí*)

- a. Skaut a tomu podobné kroužky (zálesák, přírodovědec atp.)
- b. Jazykový kroužek (angličtina, němčina atd.)
- c. Sportovní kroužek
- d. Hudební nebo výtvarný kroužek
- e. Kuchařský kroužek
- f. Počítačový kroužek
- g. Jiné – doplň:

.....

Využití sociálních sítí

9. Bavilo by tě používat internet/mobilní aplikace na kroužku?

- a. Ano, rád bych to zkusil
- b. Ano, již to dělám
- c. Ne, nechci to ani zkusit
- d. Ne, zkusil jsem to, ale nebavilo mě to, ale již používám na kroužku internet

10. Kolik času denně trávíš na internetu?

- a. maximálně hodinu
- b. 2-3 hodiny
- c. 5 a více
- d. internet používám pouze občas

11. Co na internetu nejčastěji děláš? (můžeš zakroužkovat více odpovědí)

- a. píšu si s kamarády, které znám z reálného světa
- b. píšu si i s cizími lidmi, které znám jen z internetu
- c. hraji hry
- d. pasivně sleduji sociální sítě (jen koukám na YouTube, Tik Tok, Instagram)
- e. aktivně přispívám na sociální sítě (píšu, sdílím, natáčím videa)
- f. vzdělávám se přes sociální sítě (koukám na dokumenty, čtu články, vyhledávám zajímavosti)
- g. Používám internet na jiné věci:

12. Získáváš na internetu i nové vědomosti, které pak využíváš i ve škole/na kroužku? (můžeš zakroužkovat více odpovědí)

- a. Ano, často/hodně
- b. Ano, ojedinele
- c. Ne
- d. Nevím

13. Máš zkušenosti s nějakým kroužkem, který probíhal pouze online (na internetu)?

- a. Ano, napište jaký:
.....
.....
- b. Ne

14. Bavil by tě nějaký kroužek, který by byl pouze online?

- a. Ano, rád bych to zkusil
- b. Ne, nebavilo mě to
- c. Neumím si to představit

15. Využíváš nějakou naučnou aplikaci na mobilu? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- a. Ano, na poznávání přírody, hvězd atp. (Atlas ptáků, hub nebo rostlin, SkyMap aj.)
- b. Ano, na procvičení matematiky, jazyků (Mathman, DuoLingo atp.)
- c. Ano, jinou:
- d. Ne, nepoužívám
- e. Nemám mobilní telefon

16. Myslíš, že by ti rodiče dovolili chodit na kroužek, kde se se budete setkávat i přes internet??

- a. Myslím, že ano
- b. Myslím, že ne
- c. nevím

17. Víš, jak se na internetu chovat bezpečně? (můžeš zaškrtnout více odpovědí)

- a. Ano, rodiče mi to řekli
- b. Ano, učili jsme se to ve škole
- c. Ano, mluvili jsme o tom s kamarády
- d. nevím
- e. nezajímá mě to

18. Cítíš se ve virtuálním světě bezpečně?

- a. ano, nemám žádnou nepříjemnou zkušenost (vím s kým se bavit, co hledat a co nedělat)
- b. ano, ale už mám nepříjemnou zkušenost (zažil/a jsem šikanu, nepříjemné otázky od někoho atp., ale už vím, jak tomu předejít)
- c. ne, ale nemám žádnou nepříjemnou zkušenost (bojím se s někým přes internet bavit, nekoukám na stránky, které neznám, ale nikdy se mi nic nestalo)
- d. ne, už mám nepříjemnou zkušenost (bojím se komunikovat a otevírat neznámé stránky, protože jsem zažil/a šikanu nebo mi psal někdo něco nepříjemného)

19. Můžeš používat internet na mobilu i mimo domov?

- a. Ano, můžu i mimo domov (mám data v mobilu/tabletu)
- b. Ne, mám jen wifi (pouze doma nebo tam, kde je wifi síť)
- c. Ne, nemám vůbec internet
- d. Ne, nemám mobil/tablet

20. Pokud ses cítil ohrožený, jak jsi takovou situaci potom řešil?

- a. Nijak, nikomu jsem to neřekl
- b. řekl jsem to kamarádům
- c. řekl jsem to rodičům
- d. řekl jsem to jinému dospělému